

המחנה

ערנו שבועי

לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים.

יוצא לאור בכל ערב שבת.

מחיר החתימה על המצפה

באוסטריא אינגרן:

לשנה	7.00
חצי שנה	3.50
רבע	1.75

באשכנז:

לשנה	8.00
------	------

כיתד הארצות:

ישנה 9 בתרים — 9.50 פראנק.

מחיר גליה בודד 14 הלר.
ברכת מדי"ט 60 הלר. הודעת אידוסין כתר.
זו או זו בראש הגליון שני בתרים
אינן הנחה מהמחיר.

מודעות

כפי גדל השטח ולפי מקומן.
המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא
רק עם מקומו החדש, כי גם שם
מקום בית הדאר הקודם.
קאנטא של פאסטשעק נומר 76.918
האדרבה לבית המערכת ולאדמיניסטרציה
„HAMICPE“ Kraków,
(בחוץ לארץ להוסף: Oesterreich)
בנייף: רחוב סעבאסטיאנא 32

Kraków, 29 Września 1911.

גליון לט.

קראקא, י' תשרי פ' האזינו התרע"ב.

החיים ברחוב היהודים ואת יחס הצעירים והצעירות
אצלנו לא מתוך קריאה בעתונים ולא מתוך שיחות
בכתי-קפה, אלא מתוך הסתכלות אמיתית בחיים ומתוך
נגיעה חיה עם עולם הצעירים, הוא יעיד, שמוסריותן
המעשית של הנתינו עומדת על דרגא גבוהה. יש,
כמובן, הבדל בין התנהגותן של בנותינו לפני עשרות
כשנים ודרכי חייהן בימינו אלה. אותה «בת המקשיבה»
הצנועה והביישנית, שלא העיזה אף להביט בפני גבר —
מפוסם זה שיך עכשו לימי העבר. העלמה היהודית
עתה באה בחברת גברים ומרבה שיחה עמהם ומרבה
לקרא, ואף בספרים המבארים בפירוט את יחסי
המינים, אולם מהרתה לא נשתה על ידי זה. לא נדון,
כמובן, על מאויים ושאפויות וגעגועים ממירים וכלתי
ממירים, שהם תוצאות אינסטינקטים טבעיים ושהמוחה
כנגדם נלחם מלחמה שאין מתן שכרה בצדה — אלא
על שהרת הגוף, וכנגד זה נוכל להתפאר נגד כל
כל העמים, ולחנם מתנפלים על ההורים על החנוך
הרע, שהם נותנים לבנותיהם וגם לשוא מתנפלים על
המתבוללים והרתבוללות. אמנם הנוך הכנות בייחוס
ליהדות הוא נשחת עד לאין מרפא. ההתבוללות
היא נגע — אולם היא לנו העז להודות, שביחס
לפריצות — ההורים חפים מכל פשע וגם ידי
המתבוללים נקיות. כשם שהתמרנו לשמע הרבה
הנמכות של מרת לילין בקונגרס למלחמה נגד המסחר
-בישפחות הלבנות" בינינו — שהציונים והחסידים
בגליציה אשמים בהתפשטות הפריצות, כך אין להרשות,
שיטילו אישמות בלתי מכוססת על המתבוללים.
הקריאה בספרות באיזו שפה שהיא — להוציא מן
הכלל את הקריאה הארעית והמשכרת ברומנים ממין
הידוע — מטהרת ומזככת את המדות ומשפיעה בלי
שום ספק לטובה על מהרת הגוף והנפש.

נוספו עוד מפוסים חדשים ממימי הרפה: «אלפונס»
נכל, החי על הסרסרות דעכירה וזונה, החיה על האתנן,
הפרטים המתפרסמים בעתונים מבהילים. האלפונסים
מיסדים קהלות שלמות וחברות מיוחדות ובתי-כנסיות
ובתי עלמין ויש להם בלי קדש מיוהרים להם:
שוביים וחזנים ודינים ומצויים, כמנהג כל קהלה
קדושה. הוצפתם ומעשי נבלותם עוברים כל גבול.
מספר הזונות העבריות מגיע לעשרות אלפים. וגדולה
הכלמה, כהם גדול הוטג עלינו. הרעל הולך ומתפשט
ברחוב היהודים. הפריצות מקבלת צורה איומה. ולא
יפלא על-כן אם הסופרים היהודים מתיחסים בשיטת-
לב לחיזון המעציב.

אולם — לדאבוננו הלכו רוב הסופרים הדנים
על חיזון זה בדרך עקלקלה. אם נוציא מן הכלל
את הסופרים הדנים מתוך שפופרת של מפלגתיות
צרה ומאשימים, למשל, את יקיא, שבאופן ישר או
בלתי ישר היתה הגורמת לחפצת המסחר הזה בארגנטינה,
הנה יתר הסופרים בחקרו את זגורשים, חוו את דעתם,
שאחת הסבות החשובות היא ירידת המוסר ברחוב
היהודים. דעה כזאת הפיצו סופרים אחרים בעתונים
היהודים ברוסיה. לפני שנה, כמדומה לי, הדפיס מר
מ. וינפלד מאמר בהמצפה ובו קונן מרה על פריצות
בנותינו, ההולכות בשרירות לבן הרע. סופר הטנבלטי
מפרסמים מעת לעת מאמרים ומניחים, ישכנות
היהודיות בגליציה, רבן או פרוצנט הגון מהן, פרוצות
הן, יסודות המוסר — לפי דרכיהם — התערערו
והעלמות מוכנות להתמכר לנפש ראשונה. סבות
ירידת המוסר הם מוצאים — מלבד גורמי הכלכלה —
גם בחנוך רע ובהתבוללות.
וההשקפה הזאת נתקבלה ככל תפוצות ישראל —
אף-על-פי שהיא הוצאת לעז ודבה פשוטה. היודע את

לכל אלה שכבדנו בקרמות ברכה לריה נשיב
תודה רבה ונברכם בנח"ט. קרמות פרטיות לא שלחנו.
מערכת המצפה.

הננו מברכים את כל קרובינו, ידידנו ובעלי
ברית-מסחרנו בשנה מאושרה וכנח"ט. לכל מי שכבדנו
בקרמות-ברכה לריה אנו משיבים בזה תודה. (קרמות-
ברכה פרטיות לא שלחנו).

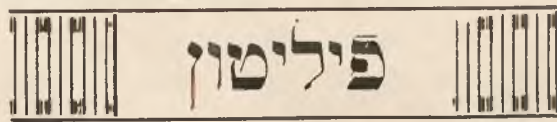
אבא פינעלעס ואשתו — קראקא.

מן האדמיניסטרציה.

הגליון הזה הוא האחרון לרבע השלישי וכל
מי שנגמר זמן חתימתו יקבל עם הגליון שטר פרעון
ויזאלו מקבלי השטר למהר לסלק את הסכום הקטן.
העתון העברי אינו קניינו רבה, אלא קנין כל העברים
והחובה עכ כל אחד ואחד להחזיק בו ולהועיל לשכלולו.
והמצפה הוא מן העתונים העברים המעטים היכולים
להתקיים, לכן הרשות בידנו לדרוש מכל יודע עכירת
לתמוך בו.

רעיו.

בימים האחרונים התחילו סופרי ישראל מחמטים
בפענו החדש — המסחר בנפשות החיות. המסחר
המגונה הזה היה כמעט לעסם לאומי. רוב הסוחרים —
מאחינו בני ישראל הם. בנות ישראל, שהיו מצוינות
בצניעותן, ממלאות את בתי הזונות בכל אפסי תכל.
בואינם-אירוס, ריאודי-זעירא, אלכסנדריה של מצרים,
דמשק — הומית בלילות משאון אחיותינו. סחר-הבשר
סואן, על המתנות הטובות, שהגלות זכתה אותנו בהן
עד הנה, במפוסים של מוזנים, סמרטוטים ומלוי כרביית,
הרבנות.

אתרנגול שחור ואתרנגול אדום.

מחקת שלא לשם שמים פרצה בפרשדונה.
הרב הישיש נפטר ושני רבנים התחילו להשתמש
בכתרו. בנו בא במענת ירושה וחזקה ובו החזיקו
הלמדנים ובעלי הבתים הפיוטים, הנוהים אחרי הרב
הנפטר, ולעומתו יצאו החסידים ובראשם ר' שלום
והביאו להם את נכד הבוצינאי לשבת על כסא
הרבנות.
טינא היתה לו לר' שלום על המנוח. הוא איש
חסיד אדוק ואחד ממקורביו של הבוצינאי, והרב הישיש
מתנגדי נלהב, מתלמידיו של הגר"א ז"ל והיה שונא
את הרבנים מנקורת השקפת הדת תכלית שנאה, והיה
טוען כנגדם, שהם עוברים על דינים מפורשים, אינם
מתנהגים על-פי השלחן הערוך, עושים את התורה
כשתי תורות וכוונם במה לעצמם.
פעם אחת בא הבוצינאי פרשדונה והתאכסן,
והיה עמו רבנים מפורסמים ובעלי חכמה, וכל

הכנים אפילו את הוצאותיו. ר' שלום אבד את כספו
בענין רע.
עשרים שנה עברו ותחת רמץ השנאה נשאר
עוד גחלים לוחשות, וכמות הרב מצא ר' שלום מקום
לגבות את חובו. בן הרב היה למדן מופלג בתורה,
מוכתר בכל מעלות תרומיות, שתלמידיו חכמים מצוינים
בהן והגון וראוי לאותה אצטלא. לכא דרשת את כסא
אביו אחריו. אך ברא כרעא דאכיהו גם הוא היה
מתנגד קיצוני ואינו רצוי לחסידים, וביחוד שנאהו ר'
שלום על השכונת הפרטי. נסע ר' שלום אל הבוצינאי,
למכס עצמו, ותוצאותיה היתה התפוררות העיר
לשני מחנות, לחסידים ולמתנגדים.
התחיל סדר קטנות ומריבות, קללות וחרמות,
מלשינות ואכילת קורצא. הולכי רכיל מצאו מקום
להתגדר בו ומוציא דבה דגו במים עכורים. כל אחד
מבעלי מפלגה אחת מצא את עצמו מחויב לקנטר
ולרדת לחיי חברו של המפלגה דשניה. החסידים היו
קנאים מן הצדיק בעצמו והלמדנים נוקטים ונושרים
יותר מרכס התלמיד-הכסם.
אותו היום יום שלפני ערב יוה"כ"פ היה. אימת
יום הדין הממשמש ובא נפלה על כל העירה רגש
של התבטלות מפני הדר גאון. הדין יחיד לכאי עולם!
מורגש בכל לב יהודי, כל רמיה אבריו ושסיה גידיו

ואם יסודות המוסר מוצקים אצלנו או להגדיר את המצב ביתר דיוק: אם הטהרה המינית אצל בנותינו כמעט כללית היא — מה זה גרם, שנתנו הזנות בארצות הרחוקות מלאים "שפחות לבנות" משלנו? תשובה: ישלשה גורמים בדבר: הדלות, האימיגרציה ורוקא הטהרה המוסרית הקיצונית, שאנחנו מצטיינים בה.

בירום המפורט של שני הגורמים הראשונים — כמעט מיותר הוא. הדלות המנוולה, השוורת בכל תקפה ברחובנו — אין דוגמתה בשום אומה ולשון. ומאידך גיסא — דרישות החיים מתרבות מיום ליום. סופרים ובעלי-בתים פקחים יתבנו מאמרים בנגד הלוקוסם המכלה את ממינם של ישראל ויצאו בנגד מוויניס בפסקים נאים ומליצות מסולסלות וגם פהוכחות הבינוניות, אולם החיים אינם משגיחים בפסקיה ועושים את שלהם. הנגה וההוד וההתקשמות מושכים בכל כחה והדלות כבית דוחקת — וההטא נותן לשיעה קלה את האפשרות להשיג קצת טיפי החיים. קרבנות הזמה הם אך ורק משרדת העניים ביותר. הגורם השני חשוב יותר. יסודות המוסר מתקדשים על-ידי מסרת של דורות. כל יחיד כהמצאו בתוך סביבתו הוא קשור אליה על-ידי עבר והווה, ע"י "שלשלת יוחסין" של אבות ואבות אבות ושאר-בשר וע"י רפומציה קבועה. כל יחיד כזה מהודק בהוטים לא ינתקו אל בני מעמדו ואי-אפשר לו לצאת מתוך מסלולו הכבושה לו. אולם מכיון שהוא נטרד ממקומו הריהו משתחרר מסבל הירושה והסביבה. קרקע חדשה, אנשים זרים, כרירות מלהמה קשה בעד החיים הפש הכרותי — התנאים הללו נישם שלפרקים הם דוחפים למעשים גדולים ומוציאים אישים קטנים מעולם הכמלה לעולם העושה, כך הם מסוכנים ועלולים להוריד לבאי שעה. עלמה עניה הסרת-השכלהו הסרת נסיונות בחיים והסרת כלי-זין למלחמת הקיום — כשהיא באה לעולם זר ואלפונסים נכילים סוככים אותה ומתארים לפניו עולם מלא כל טוב ותוך כדי רבור הם מראים גם אגרוף — מה כחה כי תתנגד להם? הדלות והאימיגרציה משהותים בל חלקה טובה.

והגורם השלישי הכי חשוב הוא: הצניעות הרבה שאנחנו מצטיינים בה. לפי ההשקפה הראשונה יראה הדבר כעין אכסורה, שצניעות קיצונית מביאה לידי רכוי זונות, אולם הדירה לענין תעמידנו על אמתות דעה זו. "משול" כי יסרה לאחת הנערות — זה מקרה נפרץ מאד בין אומות העולם — הרי הטא זה משתכה עד מהרה, ולרוב מוצאה הנערה את זונתה, אם את אהבה הראשון או את השני, ובתוך עמה היא גרה גם להבא. אצלנו התנאים שונים לגמרי. עלמה כי תכשל — הרפת עולם תכסנה, החברה תתרחק מאתה ועל הריב גם הוריה ימנעו רחמים ממנה. עלמה כזאת אין לה תקנה. בלתי-אם יירדה. שמונים

קשים על עבדות שעשה ועל ההוריה עברות, שלא ספק בידו לעשות, כל אחד מהפש ומשפש במעשיו ומתהרמ על עוונותיו. החסידים מרעשים עולמות בהתלהבות בתפלות ותחנונים בהקלוהו המתנגדים במתינותם שופכים צקון לחש כלב דוי ועין דומעת בכית הבנסת ואף המשכילים והצאי אפיקורסים התחילו להשכים ולהעריב לבית המדרש: דומה שאין שנאה ואין קנאה ואין תחרות, הפחד הכללי השבית כל מלהמה והשיב את ההרב לנדנה — אך השמן לא ינום ולא יישן, סמאל שר החכוכים והפרעות לא יחבק ידיו בעצלתים. אתרנגולא ואתרנגולתא הרבה ביתר ואתרנגל שחור ואתרנגול לכן באה הפורעניות לפרשידונה, שני רכניה יצאה ואינם והיא נשארה קרה מכאן וקרה מכאן ועדת ישראל נשארה כצאן בלי רועה. והמעשה, מעשה שטן, כך חוה:

למדן אחד קם כחצות הלילה והלך לבטול במטוה לפני אמירת הסליחות. הוא הלך בלוית בנו ופנס בידו. כנאם מצאו את בית המרחץ כלו שרוי בחשכה, אך אזנס סלטה איזה רשווש במים כמו טובל איש במקוה. בתחלה יראו לגשת. מי זה אינו יודע, כי במכאות המטונפים, בכתי מחראות ובמחרצאות נתבצר מקום להם, כלומר לשדים ולמוזיקים. בפיך ברכים הם עומדים, פוהדים לשוב אחור ויראים ללכת

אחזים מן הזונות היהודיות הן עלכות ישנפלו ושכלל ישירי החברה ננעלו בעדה, מלבד פרצה רחוקה של פריצות ואל פרצה זו נדחקו.

הלהתעצב על השקפה זו השוורת בתוכנו? — לא; קשיות זו גורמת אמנם לכבשית אובדות, שהן נדחות מתוכנו אולם היא שמת על קיום ההשקפה המוסרית כינינו. כן היה גם בישראל. כל זמן שהחברה היהודית התייחסה כאפן משה אל המומרים וגזרה עליהם הרם השאי — היה מספרם מעט ומלחמה קשה נלהם הסנדידת בנפשו לפני עשותו את הצעד. הוא ידע, שימנע זה עליו להפחד לצצה מן העולם היהודי ולהבנס לעולם אחר. אולם משעה שהתחלנו נוהגים בסבלנות עסחם ומכניסים אותם לתוך כתינו ומתייחסים אליהם כמקדס, וההורים באים לבכרם בימי "הגיהס" והם את הוריהם בימי הגינו — מאותה שעה היה מעשה זה למאורע "פורמלי" קל ערך. וכן בנות. כל זמן שההשקפה העתיקה שוורת כינינו, שהנפילה היא חטא כבד, שאין לו כפרה מצד החברה — יודעת כל אחת את כבד האחריות והיא נשמרת לגופה. אם ישתנה היחס וההשקפה העתיקה תאבד את הודה, אין כד ספק, שהחוש המוסרי ילקה בהרבה. מכיון שאין החברה ממצה את עמק הדין — אומר כל יחיד לנפשו — בודאי שאין זו מן העברות החמורות.

אלה הן, לפי דעת, הסבות, שהביאו לידי מצב ההוה. אולי נעלם מעיני עוד איזה גורם? — אבל זאת אדע נאמנה, שתאור ירדת המוסר בין בנותינו היא רבה בלתי מנוססת. אם סופרי ישראל עוסקים בכרוור ההיוון המעציב של רכוי הזונות היהודיות ומבקשים עצות לעצר בעד הרעה — תבוא יליהם ברכה, אף כי צבורנו ישן את שנתו ומאמרי העיתונים לא יעוררוהו וערכם הוא — ערך דרשה נאה, שאינה מביאה לידי מעשה. אבל יזהרו נא מטפל דבות על כניתינו. דים החזיונות האפלים שבחיינו, שנבוא עוד להוסיף עליהם תאורים ישוורים. עלמה יהודית, שתבר לה דרך זמה משום תאוה — מי ראה כזאת אצלנו? צ. י. ש. פ. ש. ז.

(* אמנם כן, ישנו עוד גורם חשוב אחר, גורם עקרי, שכלעדי לא היו שלש הסבות, שהשב הסופר הנכבד, מספיקות להרכות זונות בישראל יותר מאשר בכל עם אחר. הוא מנהג הנדן, שלא ידעוהו אבותינו הקדמונים ורק כגלות, כאשר נשתנו סדרי חיינו מעיקרם, חיינו אנוסים לקבל את המנהג הזר הזה, שההמרנו בו, כדרכנו בכל דבר, יותר מן הגוים. גם כל עמי אירפה נוהגים לתת לבנותיהם נדוניה, למען המל על חתניהם ליסד להם טעמר. אבל אין הנדן מעכב. ככל עמי התרבות, אדם היודע בעצמו, כי יוכל לבנות לו בית ולפרנס אשה וכנים, יבחר לו עלמה, המוצאה הן בענינו. כשיש לה נדוניה הרי טוב ואם אין לה, יקחנה גם בלי כסף. זהו מעשים ככל יום וכזה יפה הכה

עליו והנה ר' שלום ככל גובה קומתו וזקנו הלכן היורד עד הזהו לפניהם! — ר' שלום?! סלקא דעתך? ר' שלום יהידי באן כאישון לילה ואפלה וטובל בכית המרחץ של הרב ולא במקוה שלו? היכי דמי?... אמנם הכל ידעה, כי ר' שלום ירא שמים, הרד על דבר די ומצוותיו ומחמיר על עצמו. אמרו עליו, שהוא היה נוהג איסור בשעתו גם כבשר, שמכר במקולין שלו, מפני שהרב המריפו, ומסרת היתה בפי הנשים הזקנות, שאשתו לא טהרה את עצמה במקוה שלו אפילו פעם אחת, מכיון שלא נזקק הרב הישיש להכשירה. אבל זה היה אז, בעת שהיה הרב הזקן מולך בכפה ומרא דאתרא היחיד בעיר, אבל עכשו במקום שיש לו על מי לסמוך!

ר' שלום נתבייש מפני מתנגדו, הוריד עיניו ארצה ומבלי דבר דבר עלה ונסתפג, התלבש במהירות ונס מנסת ננב הנמצא במתרת. הפגישה הזאת לא היתה נעימה לו כלל. האין זאת הודאת בעל דין בעצמו? האם לא הודה במעשהו זה כמרותו של הרב המתנגד והטיל צל של חשש ופקפוס על כשרותה של המקוה שלו?... ובאמת היה לבו נוקפו תדיר על המקוה שלו מיום הוסדה. הרב הזקן היה סובר ומסביר לכל, שיש לחשוש בה משום מים שאובים מפני שהצנורות מן הכריכה אליה אינם עשויים כדיו, הרבי

המוסרי של אומות העולם המנומסים מכח היהודים בעלי המוסר הנכונה מעל גבוה. כל התן או כלה אצלנו הוא עסק ככל העסקים, שמעריכים אותו בשוק כסום או פרה, ויהודי אב לבנות, שלא זכה בעשר רב ואין ידו משנת לתת לכל נערה ונערה איזו אלפים, אי-אפשר לו בזמן הזה להשיאן לאנשים ועליו להזיזן בביתו עד זקנה ושיבה שלהן. ופלא הרבה, כל מנהג רע מקבלים היהודים פורקי עול תורה מאת שכניהם וכל מנהג יהודי יפה הם מכבדים בשאט-נפש. רק במנהג המגונה והמשהת הזה היה להפך, ככל אשר יוסיפו אחינו המורגנים ללכת בחקות הגוים בן יחמירו במנהג היהודי המקולקל הזה. להעריך בדיוק מדוקדק מאד כל נערה ונערה רק ע"פ סכום הנדן שלה. אצל יהודים הרדים עוד נמצא לפעמים גם יחוס משפחה מכריע, להסעיט קצת כדרישת הנדן, לפעמים גם יפי וגם מעלות אחרות של הכלה עצמה מכריעים ויקרה לרוב, שבחור עשיר חסר היחוס ישא נערה יפת-תאר או בעלת מעלות טובות או בת טובים גם אם אין לה נדוניה רבה לפי עשרו הוא. ואולם אצל "המתקדמים" לא תקרה כזאת לעולם. אצלם כל בחור נערך רק בכסף, לכל בחור יש קורם קבוע בכרוה של השדוכים ולא יפתח מן הקורם אף ישקל אחד גם אם לא יזדמן לו שדוך לעולם בדפצו. תוצאות הדבר הן, שהצי בנות דלת העם אצלנו אין להן כל אפשרות להנשא לאיש בזמן הזה. כל בחור בעל-מלאכה או משרת, הנהנה מיניע כפיו, אף אם הוא בור גמור ומבושחת המדות ואין בו לא תורה ולא דעת ולא שום מעלה אחרת, יעריך עצמו לכך ובך אלפים, שמחה לא יזיל אף פרוטה. כן הדברי בזמן הזה בכל ארצות פוזרינו. באשכנו אין עוד בחור יהודי, שאין לו משלה-יד ובחור כזה לא ישפיל עצמו חי לקחת אשה, שאין לה ע"פ שלשים אלף מרק. בפולן וברוסיא ובאונגריה וכרומניא התעריף אינו גבוה כל כך, אבל כפחות מששת אלפים לא יקה גם שם שום בעל מלאכה או משרת או קצב אשה. ומאין תקחנה בנות יהודים דלים חתנים? רגילים אנו כנגע המסוכן הזה ואיננו שמים לב לזקן הלאומי, שהוא הרבן גמור, המגביל כמעט בכלית זרע ישראל ח"ו. באשכנו הצי בנות היהודים נשארות פניות עד יום מותן, אך לא תשחתנה דרכן, כי כמעט כלן בעלות השכלה גבוהה ולא תלכדנה ברישת האורכים לנפשות אמללות כמותן. אבל תחת זה מרבית הן להמיר דתן, להנצל מן המנהג היהודי המישחית הזה, והפניות והמשומדות האלו מכלות זרעו של אברהם אבינו באשכנו. וכל זה עקב מנהג הנדן האבורי. ובארצות מזרח אירפה, שאין לבנות ישראל העניות השכלה גבוהה, ומכ"ש שאין בהן תורה ומוסר דתי, שם פרושה הרשת של הנזירות הקתולית מצד זה ושל סוהרי הנפשות מצד זה ונערות אמללות כאלה, וכיהוד יתומות, שאין להן שום תקוה להנשא, מאין

היתר והכשירות — אבל ר' שלום החמיר לבני עצמו ולפני יום הדין הפין למכול במקוה כשרה לדברי הכל, אבל בצנעא, בהשאי ובמסתרים, בלי ישירניש מי-שהוא — ופתאום נבעו מצפוניו וגלה לפני אויבו את הצד ההלש שבו, את מקום הרופס שבמחו!

המתנגדים שמחו על המאורע בעל כל הון ונפלו עליו כעל מציאה כשרה, הרימוהו על נס ושתו עליו נוספות, באוהו בשבעים לשון ובשבעים ושבע נוסחאות, הפליגו והגזימו, הרבו דברי הכאי, ספרו נוראות ונפלאות: הרב הזקן בא בחלום לר' שלום ונזהר בו, ר' שלום הודה ולא בוש, כי המקוה שלו אינה כהזקת כשרות, ר' שלום מהרהר בתשובה ומתרפס לפני הרב... זה היה נצחון גמור, נצחון המתנגדים ומפלת החסידים, שנשארו בשרם בשנם וכושו להרים ראש.

והחסידים לא יכלו לעכור בשתיקה ולשאת את העלבון וגדול הצער של שר צנאם, רכס וקדושם ונטרו בנפשם לנקום את נקמתם בהרב המתנגד. לא נודע ברור אם ביריעת הצדיק או שלא ביריעתה, שלהו להרב תרנגול אדום לכפרה. נרעש הרב ופניו נתכרכמו, קם על רגליו והרים עיניו כלפי שמים ואמר: פרה אדומה מטרת מכאים ומטמאה טהורים, ירא ר' וישפטו ביני לבניו!

הנדן האורו, תלכדנה בה בהמין רב ע"י שלשת הגורמים, שחשב הסופר הנכבד. הן הן המטלאותבתי הוונות !
 מה שונה היה סדר השדוכים בימי אבותינו בארצם (ראה סוף תענית במשנה). הם לא ידעו ענין הנדן, כי לא היו צריכים לו כלל, כי אז לא נתנו אשה לאיש, שאינו יודע לפרנס ב"ב רק ברבית של הנדן... ועתה אין בני עמנו מתפרנסים עוד ברבית לבד ועדיין הקללה הזאת רובצת עלינו.
 המערכת.

על המצפה

הגות-לב לימים נוראים.

כל נדרי.

קדוש הרגע, קדוש, קדוש, קדוש.

הבו בני אלים. הבו כבוד ! כנסת ישראל מתרפקת על דודה.

קדושה השעה, אין כערכה.

עמדו מלאכי עליון, התיצבו ותנו כבוד ! ישראל פוגש את אלקיו פנים אל פנים.

בן יקרי, ענוג ורך, השלך בהוק-יד מנוה אביו וכנבר סבוהו צרות רבות ורעות. לבקרים מתחדשים יסוריהו לרגעים — מכאוביו, כשל כחו מצרותיו הישנות ונפישו תפחר מחדשות. על כל צעד פגע, על כל שעל אויב. אין מנוס. אין מושיע.

ובנין פנעים ומלאכי חבלה הוא נושא את עיניו והנה — אביו לקראתו, ובהתרגשות לבו ובהמון מעיו איננו עוצר כח ואינו מוצא מלים לשפוך את מרי שיהו ולתנות את צרותיו באוני אביו והוא ניפל על צואריו וכלי מלים הוא מתפרץ בככי.

כבוא היום חקדושי, יום אשר די שוכן בתוך בני ישראל, ברגע הראשון לכאן בליל התקדש צום, מתפרצת האומה כלה בנכריה, בנשיה ובטפה אל בית אלקיה ברצונה לשפוך לפניו את מרי שיהו ולתנות לפניו את צרות לכה.

אך התמצא מלים ?

האם בכלל ישנן מלים, להביע בהן את צרות ישראל ?

בשפת הנפש, במנגינה, מנסה ישראל לתנות את צרות לבו. במנגינת "בל נדרי" שופך הוא שיהו לפני אביו שבשמים, בזאת המילודיה הנפלאה, אשר בדרך פלא, כמו על פי איזה צו עליון התקבלה בכל תפוצות ישראל, להיות מושרה בערב הזה, בזאת המנגינה תשמע אנקת לב האומה הכואבת וההימיה בצר לה.

"מקסם" למנגינה הזאת, מלים, אשר יתאימו לה, אינם ; כי אין מלים לבטא בהן את צערה של כנסת ישראל. "המקסם" הנאמר במילודיה הלא רחוק ממנה זור לה ואין לו שום שייכות אליה. הוא בא רק למלאות

המתנגדים תרנגול שחור לכפרה ואף הוא נצטער הרבה ועיניו זלנו רמעות והתחמא לפני אביו שבשמים וקבל לפניו ובקש ממנו שיגמום את נקמתו. ומכיון ששניהם מסרו את דינם לשמים והימים ימי דין, נתהוו רעיש גדול ברקיע, מרת הדין נתעוררה, הפמליא של נעלה התחילה דנה אותם בכבוד-ראשי, שוקלת במאזנים את הכעד ואת הכנגד והשמן מצא מקום לקטרג וכיום הכפורים נכתב ונחתם גזר דינם.

לא עברו ימים מועטים, הרב מצד החסידים היה מיסב כדרכו בקדש אל השלחן בסעודה השלישית כיום השבת, החסידים עטרו אותו מסביב, עשו אונם כאפרנסת ובלעו את כל דברי תורתו הקדושה, הרוחות היו מרוממות, הנפשות נשאות אל עולם אצילות ונהנות הנאה רוחנית, פתאום נשתתכו שפתיו באמצע המלה, פניו נעשו רצינים וגופו נשאר קפוא על מקומו כמו בלי רוח חיים, ככה שהה זמן מה והמסכים ראו עין בעין, שהיתה לו עלית נשמה ממש והבינו את חשיבות הרגע, לאחרונה התעורר כמו מתרדמה ואמר : רבותי ! נברך ברכת המזון בחפזון ונמחר להתפלל מעריב; דומה, שסכנה קרובה לכא...
 הירא והחרד מחר הביתה והתכונן לקראת מרת הדין המתעוררה והיה מוכן ומזומן בכל רגע לצאת מכיתו, ואמת נכון היה הדבר, בו כלילה נפלה דליקה בעיר, בית הרב עלה בראשונה בלדב השמימה ורבים

בחרי אף מן הישיבה. אבל מי זה יריב ריב היהודים ? היש לנו מוסר אחד או עכ"פ אדם אחד, המורשה מאת איזה צבור יהודי לדבר בשמנו ? שלשת היהודים באי-כח לשבות המסחר בבית ועד המדינה מחזיקים עצמם כפולנים לכל דבר וחלילה להם למעון בשם יהודים, שני היהודים שנבחרו מאת רוב יהודים בקראקא ובלבוב, הם מתבוללים קיצונים, שאינם מרגישים עם היהודים והם מחזיקים עצמם רק בזובים באיזה אות-כבוד לתפארת משפחתם. אלו היתה לנו איזו הסתדרות, אגודת הקהלות או אגודת הסוחרים או אגודת בוחרים יהודים, היו גם אלה יודעים, שיש מי שידרוש דין והשכון מהם ושיפקוד עליהם אם יתשלחו במשלחתם. זלי צבור יהודי מסודר גם צירים טובים מהם לא יפעלו מאומה כשביל עמם, וכן אין להתפלא כלל על הממשלה ועל מנהיגי העם הפולני, שהם מעלימים עיניהם מצרכי היהודים ומקיום צבור יהודי. הצריכים הזרים ההם לשקוד לשבות היהודים יותר מן היהודים עצמם ? וכי מה עשו היהודים עצמם להבליט קיומם וצרכיהם ? לכן אין כל פלא אם גם עתה בתקון סדר הבחירה לועד המדינה לא דאג מחבר החוק לתת גם ליהודים יד ושם בועד הגליצי. אין אף מחוז בחירה אחד, שתהיה בחירת יהודי בטוח בו, בכונה צרפו כפרים לערים הגדולות, למנוע רוב יהודי, וכן הגדילו את גלילות הבחירה הכללית מטעם זה. אומרים, שאין היהודים לאום ואינם צריכים לשלוח באי-כחם ביחוד לפרלמנט. אבל כי היהודים בני דת אחת הם הרי הכל מורים ואפילו הממשלה והפולנים ומדוע בצרו גם בהופ החדש מסום בועד המדינה לכהן הגדול הקתולי ולכהן הגדול הרוטני ולא לרב יהודי ? לפי מספר נפשותינו במדינה ולפי רוב המסים שאנו משלמים ולפי רוב ערכנו במסחר ובחרשת ובאחוזות הגדולות מגיע לנו בין מאה וששים צירי הועד למצער עשרים, ובאמת רק בקשי גדול יעלה לנו לבחור שבעה וגם אלה לא יהיו באי-כחנו, אלא סתם באי-כח המסחר והערים ולא יהיה מי שידבר בעדנו, וכל זה מחסר הסתדרות ואחדות.

סטולפיץ והיהודים.

בתור מניסטר לברלי יודע זמנו הועלה סטולפיץ על כסא המניסטרום לעניני הפנים ביום שנפתחה הדומה הראשונה וכל רוסיא היתה מלאה תקות האביב, גם היהודים שמחו במניסטר הזה, שאחד ממעשיו הראשונים היה, ששלח מכתב-חוזר אל כל נציבי המדינות, להדול מגרש את היהודים מהמקומות, שהם דרים בהם באיסור עד אשר תתברר שאלת היהודים בדומה. בדומה הביע סטולפיץ בגאווה, כי כל עוד יהיה הוא מניסטר לא יהיו פגרומות. היהודים בטחו בחכמתו זאת, כי ידעו, שיד חזקה למניסטר הזה ודבריו לא ישוכו ריקם. אך מהרה באה מהפכה בספירות העליונות והעבד הנאמן סטולפיץ נהפך גם הוא לאיש אחר ומאו והלאה התמיד ברשעתו ליהודים, אישר גדלה מרשעת כל מניסטר אחר לפניו, בה בשנה היה הזבח הנורא בניאליסטוק. הדומה נכהלה, כי ראתה אות נסיגה לאחור ושלחה בעצמה קופיסיה בניאליסטוק, לחקור מי החיב ומצאה, כי הזבח הוכן בידיעת שרי הפלך והצנא. אך סטולפיץ הוציא הודעת הממשלה, כי הזבח הוכן בידי המורדים והיהודים עצמם. גם אחיז הכטיח סטולפיץ כמה פעמים, כי הממשלה תחקור בשאלת היהודים ותבטל כמה גזרות, שאינן לפי העת. ומיד נעשה זבח ביהודים כביעדלץ ועורכי הזבח היו — היהודים עצמם לפי הכטחת צדיק הדור סטולפיץ. אז חדל סטולפיץ להתחפש ולהטעות את העם בהבטחות ונגלה כנסוג אחר קיצוני וקנאי לאומי מופלג ודרך המאות השחורות היה לו לקו ולמשקלת. גם ליהודים נגלה כצבעו האמתי, אחיו של צורר היהודים עורך הגזיבה וורמיה"א סטולפיץ וגיטו של שר המבחים עורך הפגרום בארסה נידהדרמט. לדומה השלישית נבחרו בהשגחת הממשלה וע"פ הגהת חוק הבחירה רוב צוררי ישראל. הושם לחוק ולא יעבור, לטהר את כהים התיכונים והגבוהים מיהודים, למען ימוגו היהודים ויכלו כבערות ובמחסור. המאות השחורות השיגחו על הפקידים, להזהר בדיוק בחסי מושב היהודים מחוץ לתחום וסטולפיץ עשה ככל אשר דרשו עתוני הרוצחים והגנבים, לא החסיר אף דבר סטן. עד

את הצרך הפשוט, להלכיש את המנגינה כמלם. דבורים, אשר יתאימו לה בשלמות, אינם ובאלה אשר יתאימו למחצה ולשליש לא יסכנו. מוטב שיבאו דבורים יבשים, שאין להם שום קורבה אל אנקת הנפש והמיתה והיו כאלו אינם.
 ובשעת רהמים הלוח, בשעת "כל נדרי" תשפך כנסת ישראל את לכה הנשכר והנדכא לפני אלקיה. ממעמקים, מכור גלוזה תפרש כפיה, תאנק באין אונים. מן המצר תתן קולה, תאנה, תשוע כחבליה. אין אמר ואין דברים, יק קולות נשמעו. והקולות, קול יונה הומיה השבויה בין צרני

הנין ;

אנקת מתעלף הגונח לעזרה ;

צפצפו של אפרה, שנפל מפנו ;

רנת הנפש המשתוקקת אל קונה ;

לחש הנשמה המתרפקת על אלקיה.

כנסת ישראל מתייפחת לפני השכינה.

והשכינה מה עושה ?

השכינה מורידה לארץ ראשה ובוכיה הרש.

נעי לה.

עוד מעט זומן הפרידה הגיע. ההרגשות החמות, שהלכו ונחלשו כמשך יום תמים, מתעוררות שוב, הגעגעים מתגברים מחדש, כי עוד מעט ופנה היום הקדוש, יום התדבקות כנסת ישראל באלקיה.

וקשה הפרידה, והלב הומה ומלא על גדותיו.

עוד לא הגיד ישראל את הכל...

והתפלה "זכרה אלקים ואהמיה" הורסת שחקים... הוקד מעט הלב ורוח לו...

והנה כבוד די עולה כחוך העדה.

וברכת שלום" האחרונה" ברכת הפרידה" מתפרצת מתוך העדה פה אחד : שמע ישראל וכו'.

ותפלה קצרה : לשנה הבאה בירושלים.

תמצית אמנות ישראל וראש מאוייו.

תקיעה — סלוק שכינה.

ע. ל. קורנבליש.

תקון סדר הבחירה לועד המדינה בגליציה.

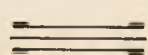
בשכוע הזה נועד הועד, שנקבע מאת ועד המדינה, לערוך סדר בחירה חדשי לעיין בחוק הבחירה מעשה ידי הפרופסור סטארזינקי. תקונו נעשו בזירות רבה, שלא לשנות הרבה את צורת הועד הפולני מאשר הוא, להציל את הרוכ הפולני האוחז בנושנות ושלא יתדחקו בו אלמנטים חדשים מן הדמוקרטים והרוטנים והיהודים. אך לשני המחנות הראשונים יש מי שיתבע זכותם. הדמוקרטים מסודרים היטב ולא יתנו את האצילים לנזול זכותם ולרכאם ולגרעם עד כדי מעוט, שאינו נבר. גם הרוטנים, אלה עם האכרים התמימים, הרגילים להיות אסקופה לרגלי אכירים פולנים, מסודרים היטב וידעו מה למעון לפני עושקיהם. וגם יצאו באי-כחם

מכתי המתנגדים היו למאכלת אש. נראה בחושי, כי יד די עשתה זאת. האש עברה משכונה לשכונה ופסחה כמו בכונה על רוב בתי החסידים...

להרב קרה אסון, הוא נכנס אל ביתו הדולק, להציל את ספריו ולא יצא משם בשלום. כבקר פקחו עליו את משואות הבית ומצאו ממנו גל של אפר.

להצדיק הסב האסון הרב עגמת נפש ושברון לב. הוא השלים את הרב אחרי מותו, הספידו כהלכה וככה עליו תמרוים כאב על בנו יהודי ועוד נמצאו אנשים רעים וחמאים, שהלשינו עליו בערכאות, שידו היתה כמעל הזה ובית-דין של ענשים נזקק להם ואסף חמר ורגעי חשד למכביר וחפץ להושיבהו בכלא. אך הוא קדם את פני הרעה, לבש כלי גולה וברח למדינת הים.

הבוצינאי הזקן בא למקום המעשה, ראה את המהפכה וככה ואמר : אין כלי מחזיק סללה לישראל כמו המחלקת. חבל על דאבדין ולא משתכחין ! שניהם היו קדושים, שניהם צדיקים, שניהם כשרים והיו ראויים שיבוא בן דוד בימיהם, אך הדור לא זכה לכך וגרם החמא וגבר השמן והמיל מחלקת ביניהם ונחתם גזר דינם לרעה ושניהם שקלו למטרפסיהם, זה מת וזה נוכה !

שנסוף בקש לעשות רצונם גם בהגבלת המסחר והקריש היהודי ולגרוע מספר עורכי הדין היהודים. גם הכין כבר פקודה לתפוש כל יהודי הבא לבקר לקנות דבר מבעלי האחוזות והאכרים ולכלאו.

לישוב ארץ ישראל.

עוד הפעם אנו פונים אל הקהל העברי בקריאה לנדב כערב יום-הכפורים על הקצרות לשוב ארץ ישראל. עוד הפעם אנו מזכירים, שנדבות הקצרות יוצאות, כלי שום גרעון ונכיון להוצאות צדדיות, אך ורק לקנות קרקעות בא"י בשביל עובדי אדמה עבריים. הקהל העברי הראה לנו את הבתו למטרה החשובה, שלה הקדישנו את הכנסות הקצרות... לגאולת הארץ מידי זרים ולישובה ע"י עובדי אדמה יהודים. הכנסות נרכות הקצרות הולכות ומתרבות משנה לשנה. בעוד שבשנת תרס"ז נאסף ב-412 ערים סך 8656.31 רויב, נאסף בשנת תרע"א ב-747 ערים סך 18527.54 רויב. בשנה האחרונה עסקנו בעבודת ההכנות הדרושות ליסוד חוה חדשה לפועלים בקרבת אהת המושבות הגדולות. אחרי ספול מרובה עלה בידו בא-כחנו בא"י למצא שתי חלקות אדמה המסוגלות לכך, ואנו מקוים, שבקרוב נוכל לגשת ליסוד חוה חדשה. ואולם כל עבודתנו במקצוע זה תלויה, כמובן, בכמות האמצעים, שהקהל העברי ימסר לרשותנו למטרה זו. תקוותנו חזקה, שהעם יכין את גדל ערכה של עבודתנו וכל אחד ואחד ישתתף בהפץ לב כגאולת ארץ אבותינו. ידעו נא המנדבים, כי כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול. וכעני כעשיה, כמרכה כמפעים, כל המנדב בעזרה לשוב ארץ ישראל משתתף בפועל כגאולת ארצנו מידי זרים וכישובה ע"י עובדי אדמה יהודים, יזהם אבני היסוד לבנין ארצנו ולתחית עמנו.

בשם ועד החברה לתמיכת יהודים עובדי אדמה ובעלי מלאכה כסוריא ובא"י אשר באודסה

ראש הועד **מ. אוסישקין**
 המזכיר **ד. צבי הימלפרב**
 הגזבר **י. ברבש**

כתובת הועד: **Gesellschaft zur Unterstützung jüdischer ACKERBAUER und HANDWERKER in Syrien und Palästina O d e s s a.**

פיריטון קטן

בין נעילה לחתימה.

ננעלו כל תפלות היום, סימו גם את אבינו מלכנו של נעילה ולא כונו השערה, עוד לא פנה היום אף שבבר קראו: "היום פנה! נצחו הממחרים את המאחרים והכרחו להפסיק ולחכות עד שיתוסף מהולו של הלילה לקדושת היום. ולא הרי הפסקה זו כישאר ההפסקות, למשל בהפסקות ישיבין שחרית למוסף, בין מוסף למנחה ובין מנחה לנעילה, שבהן הכורים ועמי-הארצים נהגים קלות ראש ומשתמשים בהן לטיול ולדברים בטלים; חסידים ואנשי מעשה אינם זזים גם אז מדי אמות של בית-הכנסת, מבינים עצמם לתפלה הכאה, אומרים מזמורי תהלים, תחנון ובקשות ועוסקים בהלכות היום, כיא כפי מדרגתו. הפסקה זו ישיאנה באה לצורך, אלא להשלים את היום, אינה נכללת בחשבון.

תפלות, תחנון ובקשות טאן דבר ישמם, איזה טעם נרגש כמזמורי תהלים אחרי "אנקת מסלדיך" למה ההבנה כשננעלו כל התפלות ואין חסר עוד רק התקיעה הגדולה!

עמי-הארצים והכורים גם הם אינם זזים מפתח שערי בית-הכנסת, הם עומדים ועיניהם נמויות למעלה ועוסקים בחכמת הכוכבים ומסתכלים על כוכב קטן אחי, שאך זה נתגלה. הכתורים הגדולים מתגרים בהקטנים היושבים כשראשם נטוי הצדה, עיפיים ויגיעים בפנים חורים, בלחיים צינמות ושיחקים על חולשתם הבולטת ועל מראיהם שנשתנה. החסידים ואנשי-מעשה מטפלים כאתרוני יון, אשר עלו השתא במחרים יותר מכפי המרה, מתוכחים אם העבים הקטנות הנראות

מרחוק, יאפילו על הלכנה ואם תעלה להם היום מצות קידוש לבנה.

אנחות בודדות מתפרצות לפרקים. זה נאנח על החולה אשר כביתו. הוא לא הסיח דעתו מזה כל היום, בכל תפלה בון וממעמקי לבו קרא: לרפואה שלמה ולחיים טובים. בקשה זו נעשתה לו לעמר. התפלות נתנו אמץ ללבו, הפיחו בו תקווה. נאנח המטופל והמשתכר אל צרור נקוב, ככל היום רפק על פתחי האדונים: מט"ט, חת"ך, פאי, דיסרנסא, הממונים על הפרנסה, שישפיעו עליו פרנסה כרוח וכהתר, בעל במחון הוא, לולא זאת כי אז אכד בעניו... אנחות בודדות ושונות, שבעליהן מעידים על טוכן והמתפרצות לאחר שכלו כל התפלות וכאות בעין השלמות.

ובבית-הכנסת משמשים קדש והול כערבוביא, הנרות, בין אלה יששבתו וכין אלה שנדלקו זה עתה ע"י העירל, כלם מפצים אורם ומעמט מעט חולפה ויורדה קדושת היום, לאט לאט מתקרב וכא החול, לצרור את העדה הקדושה ככנפיה.

ובזות אפלה עומד זרח, הנודע בשם משכיל והנכתר מהחסידים בשם אפיקורס, עוגר הוא כשהוא שקוע בהרהורים ומחשבות ועל פניו עננה. כריה משונה הוא זרח, אינו משמיע סולו בתפלתו, אנחה אינה מתפרצת מקרבו, אינו מתנועע, עומד הוא כעין מוקשה רשמי פניו יעידון ויגידון, שבעולם המהשבות הוא.

ובכל היום התרוצצו מחשבות שונות, אשר מוצא אחד לכלן, במחו.

..עדה קדושה! כלם, בלי הבדל מפגנה וכתה, בלי הבדל מעמד, התקדשו והטהרו הסיחו דעתם מהפרטיות שבהם, ונחו את החיים החמריים ונאספו יחד לישפוך שיח בתפלות ופיוטים, שאין בהם זכר לעניני יחידים, לפרטיקולריסמוס וכל אחד כונתו בעד כל האומה הפזורה והגדחה בין ישני אריות; כלם מתנשאים על למעלה ונקשרים וזרונות העבר של האומה עם תקות העתיד עם הרמת קרן ישראל... ורצון אהר, תפלה אחת, יש לו לזרח: מי יתן והיה לבכם זה להם כל הימים!

..רק יחיד סגולה ישנם, שיש להם לב רחב להכין זאת והנשארים חונם צר ורק חוט דק אשר רבים ינתקו פתיליה ויתירו הקישר, חוט דק מקשרם עם האומה עם עבריה ועתידותיה... וכעין געגעים תקפוחו על היום הקדוש, שקרוב קצה על הקדושה החומקה ועוברת.

ניצוין כוכב וכלם התפרצו פנימה, התוקע הישמיע תקיעה גדולה וכלם קראו כמול גדול: לישנה הבאה בירושלים!

וזרח בהרהוריו:

*...צריכים לתקוע תקיעה גדולה עד שבלם יקראו בקול גדול ולא יסף: לישנה הבאה בירושלים! נחום אויערבאך.

מכתבים מערי המדינה.

פרמיסלא. עירנו הגגה תג חנכת "בית המדרש הגדול", שנגמר בנינו זה עתה וכשכלל אחר עמל ויוניעה רבה ברוב פאר והדר. הבית הזה נוסד לפני שלש מאות שנה ע"י גאון ישראל סבבר ספר, "שמנה לחמו" ויודעי הדורות מעידים, כי משם יצאה תורה לישראל, גדולי וגאונים עולם הרביצו שם תורה וצדיקים עסקו בו בגסטרות. ביהמ"ד הזה היה למפת בארצנו ואין עריך לספריו העתיקים והיקרים. זה בארבע שנים נעשה הבית הזה רעוע, כי היה לברות לשני העת הכבירה ובהתאמצות הרב הגביר פרנס הקהלה מר יעקב הירשפלד, שהקדיש כחו ופחו וענותו, להשיב את הבית לאיחכו, ובהשתדלותו הנמרצה בלית ה"ה מר ראובן נאכט ומר צבי סיימלבוים נוסד ועד הבנין, לבנות את הבית על תלו סמוך למקום הבנין הישן ולהביאו לכל הכבוד הזה. ההגינה החלה ביום ה' נצבים. לפנית ערב הוזמנו כל חשובי הקהלה ובראשם הגאון האבדיק ר' גדליה שמעלקיש ובית דינו לביהמ"ד לפי שעה. אחר תפלת מנחה דרש הרב אביד מענין היום דרשה מלכבה וברך את הועד, שהתעסק במרץ בבנין הבית הגדול עד שבזמן קצר נשלם באופן אשר לא פללנו. אחריו עלה הרב הגביר ראש הועד העושה והמעשה מר יעקב הירשפלד ודרש ביד ה' הטובה עליו מענין היום. אה"ו נתכבדו בכבוד התורה הבדי' והחשובי העדה, לשאת את ספריהתורה וכליההקדש לביהמ"ד החדש. בבית התפלה החדש, המרהיב עין כל רואיו גם מבחוץ בבנינו. המפואר מאד, שהוא היפה והנהדר בין כל בתי התפלה בעירנו, היתה הצפיפה רבה ואין די מלים, לתאר את הרושם העז, שעשה על קהל

הנאספים, הין ערך הבית שפוך על כל מבט עין, מלא זו והדרת קדש. העינים לא תשבענה סדאות הדר כליההקדש וההיטי הבית, כלם כלולים בהדרם ואור חשמל כלל יפים. הרחיג האביד דרש את דרשת החנכה בדברים קצרים ומתאימים. אחיב שר החון מביהמ"ד הגדול מר סטרקו, שאו שעדים ראשיכ"י והבנינו את סה"ח להיכל, אחרי שומר החון עם משורריו, זמירי שיר הנכת הבית, עלה ראש הקהלה דיר יעקב גלאניץ על הבימה והביע תודה בשם כל הקהלה לועד הבנין וביוחד להרב הגביר ר' יעקב הירשפלד, שלא נח ולא שקט והקדיש כחו ואינו וגם כסף רב הויל מבינו עד אשר עלה בידו לבנות את הבית ולשכללו בכל פאר ויפי וברך בשם כל הקהל את אדוננו הקיריה וכל העם ענה: יהי אדוננו הקוסר לעולם! דרשו עוד הרבנים הרה"ג משה סייזל, הרה"ג הישיש מויה נתו הבנשטריוס והרב הדרשן, הספורסם בספריו הרבים, המדפים מויה חיים קנולר והרב הגביר מויה יעקב הירשפלד, שכל הקהל הגדול הטל את קשבת לדבריו ובלעו כל הגה, אשר יצא מפיו המפיק טרגולות. בשבת באו הרבה מנכבדי העיר לביהמ"ד. לקחת הכל בשמחת החנוך ודרשו עוד הפעם הרב אב"ד והח"ג ר"ם סייזלס והרב ר"ה קנולר והר"י הירשפלד. העם יצא אחרי שעה א' שמה וטוב לב.

מכתב מאמריקה.

בניוירוק. זה שנחים, שרבים ממורשי העם בקונגרס (מועצת ארצות הברית) תורשים רעה על המהגרים האטללים ומבדידים להם כל תנועה. מכסים הם לתלות הרב מתהפכת על פתחי הארץ, להכרית הקית כמה אלפי משפחות, אשר דרך גלגול מהלות נמלטו על נפשם מארצות הרשעה. עד עתה לא הצליחו לבצע כל ממסם, כי חמיד קמו אהים' לצדה, שהפדו מהשבתם. עתה הגיעה השעה, שיש לדאוג באמת לגורל הגולים כי האהים. אשר קמו בעתותי צרה, לא יועילו עתה להעביר הוצע. וזה משום גולי איטליא, אשר רעתם גדלה עד לשמים. גולי איטליא מחרבים מאד פה ועם רבוי האוכלוסין מתרבים הרצח והשוד, הדליקות וזריקות הפצצות, המהרמות בתים וסכולות נפשות. אין לך יום, שלא יזועזע לב האדם לשמע איזה רצה נורא או נבבת נפשות ע"י איטלים. השוטרים אפס כחם להלחם את הרשעים האלה, שהם מאורגנים היטב באגודות ואין עומד בפניהם. שלטון העיר מבורה לעמוף מנגד ולהניח את יושבי הרבע האיטלי בידו מעניהם. הדבר כל לידו כך, שמשלת איטליא פנתה אל ממשלת בניוירוק, להמציא לה רשימת פרטי השוד והרצח בשכונת האיטלים והיא תקח הכל בכבוד הרעה הזאת, אבל טרם כל דורשת ממשלת איטליא, כי אמריקה תחגי הוק, שכל גולה הבא בספינה יביא תעודה על אפיו הטוב ותתנהגותו הישרה בארץ אשר יצא משם, רמטן לא יוכלו רשעי הארצות למצוא מפלט להם באמריקה. אם יצא ההוק הזה אל הפעל יזיק מאד לגולי היהודים הבאים ממזרח אירפה. הם הלא אינם רשעי הארצות, לא רוצחים ולא שודדים וככל זאת תעודות טובות לא ישיגו, בכמה דמים יעלה הדבר בידם! ההוק הזה יפתה חרש לעושקים הרופים, למון דם היהודים, אשר יפנו אליהם במקח שחד גדול בעד התעודה. וחין לזה רוב הרצח וזריקות הפצצות בין האיטלים מעוררים אירצון והתסרמות נגד הגולים בכלל בלי הבדל, כי תושבי הארץ אינם מבדילים בין עם לעם, כלם כלולים בשם מהגרים. הצעות רבות מונחות בקונגרס, למנוע את כניסת הגולים ומעשי האיטלים נותנים עוז ועצמה לתחורשים רעה. ה' יודע מה יהיה גורל המהגרים באמריקה!

ביום שנפתח הקונגרס הציוני העשירי ככול התאספו בהיכל גדול רבים מגדולי הרבנים ועסקנים צבוריים והעתונאי מר גדליה בובליק והרב ד"ר ביכלר בראשם ויסדו מפלגה סוציאלית. אלה נפרדו מהציונים הכלליים ובדעתם ליסד פדרציה סוציאלית באמריקה. אם יעלה הדבר בידם תראנו העת. בודאי יש שדה גדול לעבודה ציונית סוציאלית פה, כר נרחב, אשר לא עבדו עוד עד היום.

בפולדלפיה נוסדה אגודה, לחבב את האכרות בין יהודי הערים הגדולות. ומיד גם התהילה להוציא מחשבתה אל הפעל. בסרינת יו"א במערב אמריקה (ארץ המורסוניב) קנתה האגודה 6000 מענה (אקר) אדמה, כל מענה בעד 45.25 דולר, וחין מהסכום הזה משלם כל חבר ככום קבוע לתבליית יסוד נבק בהמושבת. האגודה כבר קבלה משרשר מאת ממשלת המדינה, לפי ההשבון צריכה כל משפחה 1800 דולה, למען התאחו ולכל מכשירי אכרות. מי יתן והיה את לבב כל היהודים הרבים, המסלאים את הרבנים הצרים בניוירוק, כששוקאגו, בפולדלפיה ובפיטסבורג וסובבים בחוצות בלי מצוא שום משלהיד, לפנות אל עובדת האדמה. מקום רב יש עיד באמריקה ליהים חרוצות, מקום לכל המהגרים היהודים. אבל קללה רובצת על היהודים, לאהוב רק את תיי הגשו האיטיבעיים והם מקבלים עליהם כל צרות החיים האלה באהבה, בעוד שהצלחה נשקפת להם מתעופות הרי המערב.

באחד באלול מריעים על המסחר ביהדות בניוירוק רבתי. בלכתך ברהובות העיר תראה סודעות באותיות גדולות בכל הלון בית משקים ומרוח, בכל הלון בתי רקוד והיכלי זמרה ותיאטראות, הסודיעות, כי כאן יתפלל החון המפואר פלוני בקול ארי וישביע את השומעים נהה. כתייהכנסת של שאר ימות השנה אינם מבילים רק חצי מספר היהודים הנמצאים פה והשאר סוכרים להסתפק בכל הבא בידם זה נוחן מקום לעסק, כל התיאטראות, בתי הרקוד והזמרה, היכלי ענג ופתם הדר רחב ידים וגם בתי תפלה לצירים מתהפכים בן לילה למקדש-מעט לשעות התפלה. בהמונים באים המתפללים, לישפוך שיתם לפני

אלכי אבותם, אשר עזבוהו כל ימי השנה. ומיד אתר התפלה הכל ישוב לאיתנו, התיאטרות פותחות שעריהן לסבקי העונגים ובתי הרקוד מתמלאים בהודים ובתולות, היוצאים בסחולות. זכורני, כי פעם הלכתי אני והברי בליל סליחות. מהיכל להיכל, לדאות את ספרה היהדות. בהיכל אחד נדחקו בפנה בהורים ובתולות עם הפציה והכינו עצמם לעזוב את אולם הרקוד ובפנה האחרת כבר התפללו בהתלהבות. בהיכל אחד רקדו סמפל לראשינו וצחקו פרוץ התחרהאת קול הסתפוללים, אשר שפכו לבם בחסלות הסליחות, והדכה אגודות שוכרות בתי תפלה של נוצרים לדיה ויויכ וגם לשכחות השנה והכל על מקומו יבא בשלום. הקהל מתאמצת להביא פורים במעשים המכוונים האלה. בפתחה בתי תפלה קבועים, להיות נכונים לכל בואיהם חנם.

אגודת יהודי גליציה פה הודיעה, כי חכמים אחדים מתעסקים בעריכת כתבי המסורד הלאומי נפחלי אימבר, שתוציאם לאור בהוצאותיה. גם מצבה נאה תקים לו, כיאות למסורד שהולל.

שמואל מילר.

מקרוב ומרחוק.

ענינים מדיניים. העולם המדיני עסוק עתה בשני מאורעות, העוליים להביא מהפכה בשליש ממלכות גדולות. מנוי המניסטר הרוסי לפינגן קוקוב צב לראש המניסטרוים הרוסי במקום סטולפיץ הלאומי הסנאי שנהרג, הוא מקרה רב הערך. לריק יתפארו עתוני רוסיא הרשמיים, שלא יבא שום שנוי כשיטת הממשלה בכל אופן קומונצב אינו מן הלאומיים הקנאים. הוא איש אירפי גמור אם גם אחוז בנושנות. הוא לא יחשוב את תפקידו הראשי לדכא את כל העמים החלשים תחת רגלי המאות השחורות, וגזילת זכויות הפינים והפולנים והיהודים לא יחזיק לגבורה לאומית קדושה, אשר כל פקיד רוסי צריך למסור נפשו עליה. הוא יבין, כי מהריגת כל השרים הרמים ע"י הנעשקים והרמוסים מרי הנפיש לא תרויח רוסיא מאומה וכי שנאת כל ארם בעל יושר לבעלי השלטון היא מן הדברים, ישעריכה הממשלה להתרחק מהם. דכוא כל אנשי הצדק והמדע ג"כ לא יביא שום תועלת לממלכה גדולה. כל זאת לא הבין סטולפיץ, שהיה מסור בכל נפשו להמפלגות השחורות וקוקובצב חלק עזיו תמיד. כארם בעל השכלה ידע, כי רק בצדק יבון כסא. הרוצח בגרוב נדון למיתה ונתלה מיד וקוקובצב ידע, כי לא עצה מחוכמה היא נדמוס ביהודים, כמו שיעצו המאות השחורות. הוא גער בהם וסתם את פיהם, אלא ערך חקירה ודרישה בכלשות עצמה שמנתה את אחד המורדים לשומרי ראש סטולפיץ ורגלים לדבר יש, כי ישנם בשרים הרמים אנשים, שחפצו כמות סטולפיץ, לפי ששלח לכדוק את נגבותיהם ועסקי השחר שלחם והוזיד רבים מהם הגורה. ידוע ששוטרי הסתר (אחרנה) נתנו לגרוב להמלט אחרי הרצח ורק אופיצירים תפשוהו. גם מתלית בגרוב מיד רוצים קצת ללמוד, שבקישו יופטי הצבא לסתום בזה את פיו לעולם, לכל יגלה סודותיו. — המקרה השני המעסיק את העולם הוא התכוננות איטליא לכבוש את מדינת טריפוליס, אשר ממולה מעבר לים התיכון, הארץ האחת, שנשארה עוד למלכות טורקיא באפריקה הצפונית. טורקיא לא חטאה כלום לאיטליא, שהיא רוצה לקפח זכותה. הגורם תה כבוש מרוקה ע"י צרפת. הארצות אשר על יד הים התיכון כחלק העולם השחור היו לפנים נחלת רומי ואיטליא, החושבת עצמה כיורשת את מלכות רומי, נתנה עינה בארצות ההן. אך צרפת הקדימה לרשת אותן ואנגליא ירשה את מצרים, ע"כ כאשר למחה צרפת גם את מרוקה כחווה, שהוא עושה עכשו עם אישכנו, מבקשה איטליא תואנה להתנפל על טריפוליס במרם תקחנה ממלכה אחרת והתואנה היא, כי פקידי טריפוליס מזלזלים בכבוד נתיני איטליא, ע"כ דורשה איטליא זכויות מיוחדת במסחר בארץ ההיא ועתוני איטליא דורשים כבוש גמור והמורקים עונים בהונם, שהם מטילים על סחורות איטליא. זה די לאיטליא בתור תואנה וכבר חלצה צבא רב וצי מלחמה, לשלחם לטריפוליס.

שונות. בגשם חזק, שירד על ההר הגועש וזוכ באיטליא גרשו מימיו רפש ושפעת אפר מעל ההר על הישדות והכפרים אשר סביבו, שהרסו את הכתים, השמו את הננים והפכו גן-עדן למדבר שממה. עשרים נפש ארם נקברו חיים. — אצל מולון בצרפת

הדרומית התפוצץ אבה-שרפה כספינת מלחמה על הים, כל הספינה ומלואה נזרקו ברעש אל האויר וכשלש מאות איש נהרגו, מלבד הנפצעים. — באנגליא חקו התלמידים הקטנים בכת-הספר את מעשי הגדולים ועשו שכיתה כללית. לא הלכו ללמוד, התקבצו בחוצות והפינו בוזרה ובצעקות ובהחלשות בגדולים. הם דרשו לכטל את המלקות, להרבות את שעות החפש והיהודים הוסיפו עוד: לשכות ביום א' בכים היהודיים. חפצם לא נעשה. — בספרד התכוננה מרידה אנרחית כלית שכיתה כללית. המורדים השחיתו את מסלות הברזל והטלגרף, אך לא הצליחו, כיד חזקה דכאתם הממשלה.

*

החולירע בטורקיא. מן המגפה בערי טורסיא סבלו אחינו הרבה. מלבד מה שפרצה המגפה ברבע היהודי ביתר עוז מפני הצפיפה ואי-הנקיון, סבלו עוד נזק חמרי. בפסודת הממשלה נשרפה שכונה יהודית שלמה בקושטא. לפי שפשמטה שם המגפה. עתה אחרי התכורה הגדולה נשארו גם יושבי הישכונה הזאת כלי גג מעל ראשם. — בסאלוניקי התסומם המון העם בגלל נערה יהודית, שמתה במגפה. ההמון התנגד לתקנות השמירה מפני התפשטות הנגף, כמו בכל המסומות חסרי התרבות. והנה העידו אנשי צבא, שראו בעיניהם, כי צוענים, שנשכרו מאת הממשלה לקבור את המתים, הרגו נערה יהודית חולה, למחר לקברה. ההמון הפגין נגד מעשי השמירה והנקיון והיתה מהומה בחוצות, שרק ביד חזקה של הצבא שקמה.

שנאת היהודים באנגליא. נגלה עתה יותר ויותר, כי לריק היתה נחמת יהודי אנגליא והלברלים הנכרים, כי הפגרום באועלס לא היה ערוך ליהודים בתור כאלה, כי-אם לסתם סוחרים בגלל היוקר. השנאה ליהודים באנגליא הולכה ונבלמת מיום ליום וכבר יצאה מדינות המון הפועלים ונכנסה לרשות האזרחים הנכבדים בערים הגדולות. בחברה גדולה ישל צדקה בלנדון, שגם החברים הנותנים צדקה וגם העניים המסבלים אותה הם כלי הברזל דת, הוצעה הצעה, שאין להנהגת החברה לקנות שום דבר מידי סוחרים יהודים (החברה מחלקה מזונות ושאר צרכי בית לעניים) וההצעה נתקבלה. במנשטטר התעללו נערים נצרים ביהודי זקן ומרטו זקנו, באו יהודים לעזרת הזקן ונערו בנערים, באו אזרחים נצרים לעזרת הנערים והכו את היהודים. אין זאת עוד אנגליא המגועצת והמתנאה כנמוסיה, זאת היא סתם אירפה הנצרות, הידועה מימי הבינים. סדנא דארעא חד היא.

רדיפות יהודי גליציה. למכת היקרות אין תרופה אחרת כפי דעת ממשלות ידועות רק למנוע את המסחר הקטן, המתנוך בין בעלי המזונות ובין אוכליהם. ואת הפיורוש על זה עושים הפקידים הנמוכים כפי הכינה המוכנת מאליה; הם משביתים את התגרנות של יהודים, גוזלים את לחם משפחות יהודיות, למען יקנו בני הערים את מיני המזון מידי האכרים עצמם כול. כן עשו למשל זה עתה השוטרים בעיר יבלונקא באונגרן העליונה. תגרנים יהודים באים שמה מגליציה כיום השוק וקונים עופות מידי האכרים להתפרנס. השוטרים דרשו מדיהם תעודת רישון למסחרם. מוכן מאליה, שאין תגרנים נושאים תמיד בחיקם תעודה ונכלאו כנגבים ונמסרו לכייד. זאת היא המכחמה בזקר המזון.

הסדר רומניא. הגביר מוריץ וואכמעל ביאסי כנה בהוצאותיו בית לגמנויה יהודית, כי אין מכניסים בני יהודים בגמנויות של הממשלה. הממשלה התירה בחסדה הגדול לפתוח את הגמנויה והורתה להגדיב על נדבתה, אבל המורים היוו כלם נצרים, כי אסור ליהודים לשמש בתור מורים בכים תיכוני.

רדיפות היהודים בארץ יון. היהודים היבים ככל, את הכלל הזה קבלו האירפיים מן היונים הקדמונים ועתה מקבלים אותו היונים כעמי אירפה בחזרה. המורקים הכריזו חרם וקונם על סחורות יון, יען גזלו היונים את האי קרטה מיד טורסיא. ולפי דעת היונים רק היהודים המורקים חייבים בזה ועתוני היונים מזהירים את היהודים בארצם, שאט לא ימו את אחיהם אשר בטורקיא לכטל את חחרם ינקמו בהם בכל אשר לאל

ידם. ועתה לנו חסדי בלו וחפשו אחרי אתרוג יוני אולי תמצאו לקדש שם שמים.

מגפת השמד. בשש השנים, מן תרניז עד תרס"ב, השתמדו בלבוב 157 יהודים. בקראקא השתמדו בשש עשרה שנה, מן תרמ"ז עד תרס"ב 444 יהודים, בהם שני שלישים נערות, שנשכו אל המנור. בגליציה ישתמד יהודי אחד משמונת אלפים בשנה ובווין אחד ממאתים וחמשים. בווין השתמדו במ"ז שנים הניל יותר מששת אלפים ות"ס. באונגרן השתמדו בייג שנה, מן תרניז עד תרס"ח ששת אלפי יהודים וכן הוא מספר המתחתנים בגוים. מספר הנערות הנשאות לנכרים רב ממספר הכחורים הנושאים נשים נכריות. סכת הרבר היא סכת הנדן, נערה, שאין לה נדן רב, לקנות לה חתן כערכה, תמיר דתה ושם תמצא חתן גם כלי כסף רב. והמגפה הזאת הולכת ומתרבה. לפני מ"ו שנה שש חתונות ממאה היו חתון בגוים ועתה הן כבר יותר מעשר באונגרן ויותר מעשרים בבודפשט. יותר ממאתים מקרי שמד יקרו בבודפשט בשנה.

מצבות עתיקות בקרנטיים. זה כמה מאות שנה, שאין ישוב יהודי באוסטריא הפנימית ובפרט במדינות אשר בין הררי אלף, אבל ידוע, שבימי הבינים היה ישוב רב בכל הגלילות ההן כמו בכל יתר מדינות אישכנו. ועדים על זה הם שמות היהודים שנשארו על קצת מקומות בארצות האלפים (העיר יודנבורג, כפרים רבים בשם יודנדרוף או יודנוי) ושמות מקומות אישכנוים, שנשארו בין משפחות יהודיות בפולן ובאונגרן. עתה נגלו בארץ קרנטיים ביודנדרוף ובפרוואך ארבע מצבות עבריות מקברות יהודים מראשית האלף הששי.

הבהלה בקיוב. כאשר נודע בקיוב, כי מת סטולפיץ נפל פחד מות על היהודים הדרים שם וכלם בקישו לנום על נפשם. מי שהקדים להמלט אל בית הנתיבות השיג עוד קרמה וכל המסעות היוצאים מקיוב היו מלאים יהודים אנשים ונשים ומף וצוררות. וכאשר רבו הבורחים לא נתנום עוד השוטרים להכנס אל בית הנתיבות מאין מקום במסעות. בזה גדלה המהומה בעיה כי דמו, שכלם נתונים דהרג, כל יושבי בית אחד נקבצו לחדר אחד, כי יראו לשכת איש בדירתו. רבים התכבאו וצרו את חפציהם. הנצרים לענו להם והפחידום בזדון. אך הממשלה מנעה בהזמיר כל תגרה, לא נשאה אף פני אנשי המאות השחורות ותפשתם אם התחילו להתגרנות ביהודים ופלא ישגב מנהלי המאות השחורות לא חפצו בפגרומות והודיעו, שאין להאשים כל היהודים. הרנישו, שאין חפץ למעלה בזה.

שליטה צוררים בשבוע אחד. כשבוע אחד אכדו ילשה, שונאי ישראל בשלש ארצות. סטולפיץ ברוסיא, ליברמן פון זוננברג ראש הצוררים באישכנו ואלפרד שמיד באוסטריא. הוא שמיר, שהכניס ההצעה בפרלמנט האוסטרי להגביל את מספר התלמידים היהודים בכים כמו ברוסיא. בבחירות האחרונות נפל בנופדים עם שאר מנהלי הסוציאליים-הנצרים ותחתיו נבחר סוציאלי.

המשטמה בא"י. ביפו בא ערבי השכיל אל חנות יהודית לקנות דבר, כאשר לא יכול להשתוות עמו עיד המחיר התרה הערבי ביהודי; בעוד ימים אחרים תהיה חנותך שלי, כי נשלול שללכם. — ארבעה יהודים, שהלכו להתפלל על קבר רחל, שבו לירושלם מוכים ופצועים. ערבים התנפלו עליהם וגזלו כל אשר להם והכוס, אחד מהם כסכנה. — במלחמה גזלו הערבים עדר צאן, הרוצח הנצרי, שהרג את היהודי ברטנובסקי כסגרה לא נתפש. — מצב העתון המשמין הכרטל בחיפא רע ותחת כי פעמים יופיע רק פעם אחת בשבוע.

מסלות הברזל בא"י. המניסטר המורקי לעבודת הצבור צוה להתחיל את עבודת מסלת-הברזל מחיפא לירושלם. המסלה תשמש במסדה"ב הקימת מחיפא לדמשק עד התחנה אפולה מזרחה ומשם תסוב הנגכה דרך שכם לירושלם. הממשלה רוצה להמשיך את המסלה מירושלם הלאה לעזה כתנאי שממשלת מצרים תכנה משם עד פורט-סעיד כמצרים, אבל מצרים אינה רוצה בהכנס הזה ממעם צבא.

יהודים במשרות רמות. בן עמנו מר יצחק אפנדי ישועה ראש מחלקות הפקודות הכללית לזנדרמריה במניסטרוים המלחמה בטורקיה. נמנה למפקח על מדינת מקדון. בן עמנו מר יוסף אפנדי שלם. מי שהיה פקיד בקונסליה התורקית בבריסל, נמנה לקונסול תורקיה בפטראס. האדון נסים אפנדי צירוזוף, סגן הקונסוליה בלדיסיה. נמנה לקונסול תורקיה בנדרה. ובן עמנו רוסי אפנדי קונסול בקירגי. נמנה למשרה זו בבוקרשט. — בן עמנו אברהם אפנדי פרחי נשיא ירדן ישראל בקושטא ומנהל לשכת העתונות של ורת החצוף. נמנה לקונסול כללי של תורקיה בכוסטון. מעשה מנדלסבורג בפרמיסלא. מפרמיסלא מודיעים אותנו מעשה מנדלסבורג, שעשה משומר ולא הצליח. הרופא הזקן ביבר זכה לכן מוסר, רופא רם בצבא. כאשר קרב יום מותו קרא הבן לבהן התולי להמיר דתו בעל-כרחו. אך החולה מאן וכאשר הציק לו הכהן בהסתתו שלח לקרוא את שכנו עורך-דין יהודי. הוא נער בכהן והסביר לו, שאסור לו לצער את החולה, כי יקרב כזה את מותו. מסחרת בא הכהן שנית ושוכ נכנס העויד ונרשהו וקרא לאנשי החיק. שהקריאו את החולה ורוי ומת יהודי. אלו אכד החולה את דעתו היו בנו ממיר דתו בלי ידיעתו.

אשרינו שלא קבלו העמים הנצרים מישראל את יום הכפורים, כמו שקבלו סהם סועדים אחרים. ביו"כ אנו נוהגים להכות, מכים כפרה, מכים על הטא, מכים מלקות, אלו קבלו הנצרים את יו"כ היו מכים את היהודים בו כיום. "כי הנה כחמר ביד היוצרי" וכו'. אלו נספר בידו להביר פיוט כזה, הייתי מוסיף בו עוד פסוק זה: כי הנה כחשוקא ביד חפריין, ברצותו סרחנו וברצותו הוא עריץ וכו'.

ראשי השנה ויום הכפורים.

(סוף.)

עוד ימענו מתנודינו ממ"ש במ"א ח' ס"ה: "ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל-ישראל עמו קהל גדול וכו' שבעת-ימים ושבעת-ימים ארבעה עשר יום וגו'" (עי גם דה"ב ז' ח', מ'), שבהכרח אכלו אז כל-ישראל ביוה"כ (עי מ"ק מ' א'). להשיב על-זה אני מרמו על שמי"ב ג' י"ד—מ"ז. מ"א ג' א'. ז' ח'. ודומיהם, שמכל-אלה וכו"כ אין להביא ראיה על מה שצריך להיות באמת. (וע' היטב דה"ב ח' י"ג). ועוד מענה אחת יש להמבקרים מנחמיה ממן ח'. שם כתוב, כי עזרא הסופר ואנשיו קראו בספר תורת-אלהים לפני כהל גדול, באחד לחדש השביעי: בררו להם הכל, "מפרש וישום שכל", וביום השני בהתאסף אל עזרא, ראשי-האבות לכל-העם והכהנים והלויים" מצאו כתוב בתורה: אשר צוה ד' ביד משה, אשר ישבו בני-ישראל בסכות בחג בחדש השביעי (פסוק י"ד). ומדוע העלימו עין מיום-הכפורים, שהוא קודם חג-הסכות, ולא הודיעו לעם, שצריכים לשבות בעשור לחדש (השביעי) ולצום בו? ומה יוצאו את מסקנתם: שבזמן עזרא ונחמיה לא ידעו עוד מענין יוה"כ" ונתקן כדורות שאחריהם. אך חוץ מהאמור עד הנה, לא פקחו מבקרינו את עיניהם לראות, כי ביחזקאל (מ' א', ע, ערכין י"ב א') כבר מרומז יו"כ בהכרח (רק לא הזכיר בפרוש בין שאר-המועדים ולא הזכיר את מנהגיו), וכן ישעיהו (ע' זוהר תצוה, דפוס ילנה, צד 358), שהיה ענין לפני-זמנם של עזרא ונחמיה מדבר על-אודת יוה"כ" בסמן ג"ח (שבצדק קבעוהו להפמרת-יוה"כ, כי בפסוק ו' ממנו אמר: "הלא זה צום אבחרהו פתח חרצבות-רשע התר אגרות-מוטה ושלח רצוצים הפשים וכל מוטה תנתקו, שבלי-ספק הכונה היא על יו"כ, שעקר-תכנו הוא לרצות את גבר עמיתו, לעשות טוב וחסד עם בני אדם, לשלח עבדים הפשים (ביוכל) ולחונן עניים ואביונים ולכן ביום-הכפורים שביובל נשלחו העבדים לחרות ונקרא דרוך לכל יושבי הארץ, כי בו ביום תפודש שנת-היובל (לפי משמעות-הקרא. ע' ר"ה ח' ב'. ערכין כ"ה ב'), שהיא שנת-הדרור והחרות, הטובה, החסד והחנינה. ומוכן היטב מיש

כוי ופראת לשכת ענג לקדוש-ד' מכבר וגו'. ויכון על יוה"כ שנמרא שבת (ויקרא כ"ג ל"ב). וע' שבת ק"י"ט א', שאמרו יום: "לקדוש-ד' מכבר, זה יו"כ, שאין בו לא אכילה ולא שתיה" אמרה תורה כבדהו בכסות נקיה".

אך מה שלא נזכר על-דבר יום-הכפורים בנחמיה סמן ח' נראה לי לומר בזה דבר ראוי להשמע. הנה לכננה ביו"כ קורין בפרשת-ערויות. ומקורו ממגלה ל"א א': במגלה (של יו"כ) קורין בערויות ומפמירין ביונה. וכותב רש"י: קורין בערויות, שמי שיש עבירות בידו יפרש מהן, לפי שהערויות עבירה מצויה, שנפשו של-אדם מחמתן יוצרו תוקפין. וכתו': קורים בערויות לפי שהנשים מקושטות לכבוד היום, לפיכך צריך להזכיר את האנשים שלא יכשלו בנשים. ובמדרש יש, שלכן קורין בערויות, לפי שישראל עושים כזה רמז להקב"ה שבשם שהזוהרים שלא לגלות ערוה כך לא תגלה ערותם בעונותם. אבל לפירש"י יקשה שהרי גזל מצני יותר מערויות, ונפשו של אדם חוסדת. גם שקול גזל כנגד כל-העכרות (ויקרא ל"ג ג') ומדוע לא תקנו לקרות בפרשת-גזל? לפרוש א' של התו' יקשה, הלא בכל-יו"ט הנשים מקושטות ומדוע קורין בפ' ערויות דוקא ביו"כ? הטעם הבי' בתו' הוא רק דרוש אנדי ולא טעם עקרי ואמתי. אבל סבה אחרת יש בזה, עפ"י מה דגרסינן במשנה סוף-תענית ובפתיחתא דאיכה רבתי אות ליג: "לא היו ימים טובים לישראל במ"ז באב וכו"כ, שבהם ננות ישראל יוצאות בכל-לכן שאולים, כדי שלא לבייש את מי שאין לו. וכל-הכלים היו מעונים טבילה, ובהם ננות-ישראל יוצאות וחולות (מקודות) בכרמים, ומי שאין לו אשה נפנה ליטם, ומה היו אומרות: בחור ישא עניך וראה מה אתה בורר לך, אל תתן עניך בנוי, תן עניך במשפחה וכו". אכן זה היה רק בימי-קדם, בעוד שממקלות ומחולות כאלה לא סובכה כל-רעה ולא יצא כל מכשול-עון, ועוד הועילו מקהלות כאלה להחזקת-הלאום ולטהרת-המשפחה. ראה שופטים כ"א י"ט—כ"ד. אולם בדרות מאוחרים הסבו מקהלות ומחולות כאלה רעות ומכשולים רבים. ואפילו בלא-מחולות הביאו קבוצים של אנשים ונשים לפעמים ענינים לא-נאים. ע' קדושין פ"א א': "סקבא דשתא רגלא". פירש"י: רעוע של ימות-השנה ליחוד ולעבירה הם ימות-הרגל שיש בהם קבוצות-אנשים ונשים וכו". ובתו' (ד"ה: "סקבא") מוסיפים: "שלכן נהגו להתענות אחר פסח ואחר סכות". וע' סכה פ"ה מ"ב: ידו לעזרת-נשים שם תקון גדול ובכבלי-שם נ"א ב' ג"ב א'. וע' מיימוני הלכות יו"ט מ"ז ובש"ע או"ח מ' תקב"ט סעיף ד' ועוד דכותם. אמנם ביותר רבו המכשולים, בטבובות ימי-הצום והתעניות, שאז עשו כל-תועבה וחלאה תחת מסוה היראה חמויפת והחסידות הזמירית המתפנחסת (כישעיה- נ"ח ב' — ה' — וראה סוטה כ"ב ב'). כימי-אחאב ואיובל קראו החורים והזקנים — במצות — איובל — צום, ועפ"י עדות שני אנשים בני-בליעל הוציאו את-נבות הישר לסקילה, על לא חסם בכפו (מ"א כ"א ח'—י"ג). ולזאת קורא הנביא בחום-לבבו: "הן ביום-צומכם תמצאו הפך (כמלות תאות-לבכם ועשות כל-תועבה) וכך-עצביכם תגשו (למשרתיכם העובדים ביגיעה ועצבון תצרו ותעיקו). הן לריב ומצה תצומו ולהכות באגרה-רשעי לא תצומו כיום (כמשפט-היום) להשמיע במרים קולכם (להתפלל ולשפוך שיה לפני ד'). הכזה יהיה צום אבחרהו יום ענות-אדם אדם נפשו: הלכך כאגמן ראשו ושק ואפר יציע, הלזה תקרא צום ויום-רצון לך?!" הלא זה צום אבחרהו, פתח חרצבות-רשע וכו'! (ישעיה נ"ח ג'—ו'). וכן נראה עוד את אמתת-הדבר הזה מזכירה סמן ז' י"ח, כי תחת מסוה הצומות והתעניות עשו כל-עול ותועבה, עשקו גר ועני יתום ואלמנה וירעו ויעיקו לחבריהם ומרעיהם היושבים בשלום אתם (ז' מ'—י"ד, ח' מ"ז י"ז). ואם נעיינ היטב נמצא בברור, כי ימי הצומות היו ידועים היטב וקבועים בנורון-הרכה יותר מהחגים והמועדים (ראה זכריה ז' ב'—ה', ח' י"ט, נחמיה ח' י"ז, דה"ב ל' ה', י"ח, כ"ו. יחזקאל מ"ה י"ח—כ"ה ועוד), לפי שהצומות היו להם עתות-כשרה לעשות בהם תועבותיהם ותאותיהם הנמכות. בימי גלות-בבל ורחלת יסור-מעלה, שרבתה ההתבוללות בישראל

עד הקצה האחרון, כנראה מספר עזרא (סמן מ' וסמן י') ומספר נחמיה (סמן י"ג), הוצרכו הראשים והפקידים שבישראל למנוע קבוצות-הצומות והתעניות, שלא יתרבו המכשולים בהן, וכפי הנראה רבו ביותר המכשולים ביום-כפורים, ע"י המחולות, וקבוצות-אנשים ונשים בהטון רב ולזאת הוכרזו לפנים הראשים ותופשי-התורה לקרוא לפני-העם, ביום-הכפורים, בפרשת-ערויות, להראות להם גדל-החטא הזה וענשו הרב, ונשאר המנהג הזה לדורי-דורות.

ולזאת אפוא לא הוצרכו עזרא ונחמיה להודיע לעם את ענין יום-הכפורים, לפי שהיה ידוע להם היטב בלאו-הכי, מבלי היה כל-צורך להודיעם (ראה יוסט קה"י א' 38). ובשביל-זה בראותם את חוק סריכות-העם אחר-הערויות והתקבעותם והשתקעות בהתבוללות, רצו אדרבה למנוע כל כבוץ ביום זה (ביו"כ), פן יבולע לעם ע"י המנהג הרע שנעשה להרגל — ורק הודיעו להם (בב' תשרי) על-אודות חג-הסכות, שלא היה נודע להם עד הנה. והמפת לזה, שמיד ביום ב' לחדש תשרי נמנע הקבוץ (בלי-ספק מפני יום-הצום — צום-גדליה — הסמוך, הוא ג' בתשרי שנהרג בו גדליה, (ראה זכריה ז' ה', י"ט, תוספתא סוטה פ"ז, ר"ה י"ח ב', תענית כ"ו ב'), כמיש (נחמיה ח' י"ג), שביום השני (לחדש תשרי) נאספו אל עזרא וק ראשי-האבות של-העם והכהנים והלויים, להשכיל אל דברי-התורה, וכשהודיעו לעם שצריכים לעשות מבות והעם שמע לדבריהם (י"ד—י"ז), אז התאספו שוב כל-הקהל (בגג-הסכות), ויקרא עזרא לפניהם, בספר תורת-האלהים יום ביום, מן היום הראשון (של חג-ה"ס) עד דיום האחרון וכו' (י"ח) — וכשכבר נתרכך כבם של כל-הקהל ויבינו את דברי-התורה, גם נזכרו כי כנים וישרים מהם אז — נאספו בני-ישראל ביום עשרים וארבעה לחדש הזה (תשרי), בצום ובשקים — ויבדלו זרע ישראל מכל בני-גבר ויעמדו ויתודו על הטאתיהם וגו' (סמן מ' פסוק א' ב' וכו'). והיה מה שרציני לכאר.

משה יוסף הלמן

כל נדרי.

(אגדה סימי האינקוויזיציה.)

ליל יום-הכפורים החל לפרוש את צלליו על פני העיר מדריד בירת ספרד, והמומרים האנוסים, הנאמנים לאלקי אבותיהם, התעתדו ללכת אל בית אחד מאחיהם, דון אלונזו לערוך ישם במסמתי מרתף נעלם את תפלת "כל נדרי". האינקוויזיציה, אשר מתחה אז קו חשד על האנוסים, כי רק למראית-עין מכבדים הם את הדת הנצרית וכלכם כחש ומרי, הפקידה אורכים מסביב לבתיהם, לרגל את הליכותיהם, ומבלי לדעת את הסכנה המרחפת על ראשם, התאספו האנוסים יחד בהמערה הנסתרה בבית אלונזו, ולא התבוננו כי מרגלים הולכים אחריהם כצל, להמיט עליהם שואה לא ידעו שחרה.

המערה המרוחה היתה מוארה באור כהיר, התפלה החלה, המנגינה הנוגה הנמרצה, מנגינת "כל נדרי", העירה את רגשות הנאספים. כלם נתנו בשיר קולם בהתלהבות ועוז, כד הצער והתקוה, הממלאים את נפשותיהם כל השנה, השתפכו והובעו בתוך המנגינה הנפלאה הזאת, כאבני מעסה נגולו מעל לבם הנלחץ, וכלם נתמלאו במחון אדיר בד', כי עוד יוציא מצרם נפשם, ולא לנצח תשכל חרב האינקוויזיציה האיומה.

ובמרתף שני, אשר בבית הזה, הריעה גם כן מנגינת "כל נדרי", אבל לא יהודים היו המזמרים, כי-אם חבורה של נצרים אדוקים, שמשנאתם ליהודים התחפשו בתור כאלה, והתגנבו כחשאי בתחבולות שונות אל מרתף בית אלונזו, שבמקרה נמצא בפינה אחרת, רחוק מן המרתף, שנועד לבית מקדש מעמ, בקוותם, שאם באמת יתאספו האנוסים לבית אלונזו להתפלל שם, אולי יתעו אחדים מהם אל מרתפם, ואז יוכלו לגלות על פיהם את שמות האנוסים, השומרים בסתר את דת ישראל. והמה ידעו נאמנה, כי האנוסים יכולים להתאסף רק בבית אלונזו, אשר היה עשיר כביר ונכבד מכל אחיו.

מרום אהבה וחבה אברך כמזיז את רעי היקר
 מר משה קארפף בזאלין לארוסו.
 אלימלך צוגהאפט שנדישוכ.
 שפתי תבענה ברכה נאמנה כמזיז לשיב מר
 יצחק ברוינפלד בגורליץ לארוסו.
 מרדכי וויינפלד.

מקרב ולב עמוק אביע כמזיז לרעי היקר מר
 ישראל שרייבער בסקלא לארוסו עם מי רגינה ראטמאן
 בקורולובקא. מזיז להוריו.

דוד רייך — סנד' ווישניא.
 הריני מברך, ידידי הנכבד, מר מנחם רובעל
 לארוסך עם מי גיולה בעזנער כמזיז ומאהל לך עתיד
 מזוהר וימים מאושרים. כמזיז וינתח רוח להוריד.
 אליעזר היילישער — יגילניצה.

תולד כמל ברכתי כמזיז לשיב מויה שמעון
 שליטען פה לארוסו עם מי חיי האלער בכוקאטשונבא
 גמחיש להונג. נחום בעער — בוכראק.

כמזיז ורב אושר הנני מברך מלב פנימה את רעי
 היקר מר צבי טענענבוים פה לארוסו עם מי דבורה
 וואנדערער כמיעלעץ ואברכהו בגמר טוב.
 נמע יונה דריימאן — ציעשאנוב.

כמזיז וגמחיש לאחי מר צבי טענענבוים
 כציעשאנוב ולכלתו מי דבורה וואנדערער כמיעלעץ
 לארוסו. יוסף טענענבוים — פראנקפורט.

כרוב חבה אניש כמזיז לרעי מר צבי טענענבוים
 לארוסו. חיים טשאקא — ציעשאנוב.
 מעומק לבי אביע כמזיז לכיד האהוב המושלם
 מר צבי טענענבוים לארוסו.

צבי שמענדליכט — ציעשאנוב.
 מעמק לבי אברך כמזיז את ידידי מר הפאל
 רומשטיין פה לארוסו עם מי רחל אפטערגוט כמראקא
 ישיעה גאלדשינגער — לימאנובא.

הנני מביע כמזיז לרעי היקר הרב החויב החהיש
 מר קלמן הערץ בהרהיג שמעון הערץ דאבדיף לקבלו
 הורטנא מציונה מאת גדולי זמננו.
 אברהם יאלעם — מרנוברוג.

הנני מברך את ידיג ביד הרב החויב החהיש
 שהיויה מויה חיים צבי תאומים למלאותו ממום אביו
 גאון יעקב זצ"ל בתור דיין ומויץ כמולומיה כמזיז.
 אליעזר לנדא — גורליץ.

מעומק לבי הנני מברך את שיב מר יעקב זידען
 כמזיז להתנותו. מזיז להוריו היקרים.
 יהודה איזלער — זנורסקא.

יעקב זידען ורעיתו מכיעים תורתם העמוקה
 על כל אותות החבה המראים לחם מאת קרוביהם,
 ידידיהם ומכריהם ליום כלולתם.
 לכל אלה שהואילו לשלוח לי ברכותיהם לשנה
 החדשה הרינו אומר תודה ומברך אותם כנחיש.
 יעקב גולדשטיין — יסלו.

אני מברך את ידידי מר אלטר אנפאנג
 בקולבשווא לארוסו עם מי טוני אבראהאם.
 משה וויעזענפעלד — קראקא.

מעמק לבי אברך את ידידי מר בעריש לאנדא
 כפאדגורויה לארוסו עם מי חיי היילפערן כסטרי.
 האחים פערבער — קראקא.

הננו מברכים בחבה את ידינו הנכבד מר בעריש
 לאנדא לארוסו.
 העניך לאנדא ורעיתו — פאדגורויע.

מאורשים כחי אלול תרע"א
 טשורטקוב.
 יגילניצה

משה שפירא
 מאורשים כחי אלול תרע"א
 סקארא עניז.
 יגילניצה

מגתם רובעל
 גיולה בעזנער
 מאורשים כחי אלול תרע"א
 טשורטקוב.
 יגילניצה

משה שפירא
 מאורשים כחי אלול תרע"א
 סקארא עניז.
 יגילניצה

מגתם רובעל
 גיולה בעזנער
 מאורשים כחי אלול תרע"א
 טשורטקוב.
 יגילניצה

הלוטשת את עיניה אלינו. ודוקא ברגעים האחרונים
 האלה נפקחו עיני לראות, כי עד כה גששנו באפלה!
 "הנה מתחיל הוא להודות, כי אמנם עד כה לא
 האמין בדתנו הנאורה, אלא נשש באפלת אמונת
 היהודים הנתעבה!" — קראו מולות אין מספר מסכיב,
 וקריאה רועשה פרצה מקרוב ומרחוק, בוו להיהדות!
 תחי הנצרות!

הדובר הוסיף: "ראו נא, אחי לצרה! האינקוויזיציה
 מעלתנו על המוקד, בהשד השקר, כי יהודים אנחנו
 וכופרים בדת הנצרות. הלא אנהנו היינו תמיד משכומי
 אמוני הנצרים. רפנו את היהודים עד חרמה ועשרות
 מהם כבר נשרפו חיים על ידינו. מי יודע איפא אם
 לא כאשר אנהנו נמות עוד מעט בלא עון, כן נרדפים
 ונהרגים גם היהודים חנם, ובאמת המה הצדיקים ואנחנו
 הרשעים, המה המאמינים בדת האמת ואנחנו הנתעים
 בשוא? אכן, עתה נפקחו עיני לראות את אמונת
 הדת היהודית, שקר היה עד כה — ולא בלה דבריו.
 עם המלה האחרונה על שפתיו השך כחד את חבריו
 אל תוך המרוחה.

מות למרנים! הלאה הדת היהודית, הרעים כל
 המחנה ברעש ושאון.
 "שמע ישראל ה' אלקינה, ה' אחד!" הרעים
 לעומתם קול אדיר וחזק מתוך להבות האש.
 קול הנצרים הנשרפים היה הקול הזה, שברגע
 האחרון התיירו בלבם, וקבלו עליהם את דת ישראל.
 נצרים נולדו, בתור אנטישמים חיו ויהודים מתי!
 סמבור-הישנה. אפרים פישל לנדא.

בקשה.

כעסקי בחבור השקפה מבררת את מצב החנוך
 העברי בגליציה, הריני פונה בבקשה אל הצעירים הובכי
 העברית שבכל אתר ואתר, להיות לי לעזר ולהמציא
 לי ידיעות מפורטות ע"א מוסדות "תלמוד תורה"
 שבמקומותיהם: (1) מספר התלמידים והכתות; (2) מספר
 המורים; (3) משכרת המורים; (4) מקורות ההכנסה
 להחזקת המוסד; (5) תכנית הלמודים; (6) מספר שעות
 הלמוד לכל כת; (7) ההתקדמות בלמוד.
 בעד המצאת הידיעות דריני מביע את תודתי
 העמוקה. בכבוד צבי שרפשטיץ.
 כתבתי:

Zwi Scharfstein, Tarnow, Brodzińskiego 18

בעריכת אוים דעם לאבאראטאריום דער
 קאָניגלי האַכשולע צוא שמוטמגארט: נאך דען רע-
 זילמאטען דער כעמישען אַנאליזע איבערטרעפט דאס
 נאטיירליכע פֿראַנץ יאָזעף-ביטטערוואסער און ווירקאמען
 כעשטאנדט ילען אללע בעקאננטען אַנפֿיהרוואסער.
 דיא פֿאַן אַרצטליכען אויטאָריטאטען פֿעסמגעשטעללמע
 אויססערֿרענטריכע ווירקאמקייט דעם פֿראַנץ יאָזעף
 וואססערס פֿינדעט אויך אין אונזערער אַנאליזע איהרע
 בערגרינדונג אונד ערקלאָרונג.

מגתם רובעל
 גיולה בעזנער
 מאורשים כחי אלול תרע"א
 טשורטקוב.
 יגילניצה

משה שפירא
 מאורשים כחי אלול תרע"א
 סקארא עניז.
 יגילניצה

לאלה, שברכוני לחליפת השנה אשיב כזה את
 תודתי ומברכם כגמח"ט
 אברהם סג"ל — סמבור הישנה.
 ברגשי גיד וענג אברך כמזיז מעמק הלב לשיב
 מר בנימין פיקהאלץ בראוראל לארוסו עם מי שושנה
 בת ההיג מויה צבי לעווין כמאשצ'יסק. מזיז להוריהם.
 ליבוש פיקהאלץ — ראָזדאָל.
 ברגשי אהבה וגיל תבענה שפתינו כמזיז לשיב
 וידידנו מר דוד בלוס פה לארוסו עם מי מינטשי

ומרגלי האינקוויזיציה לא ירעו דבר מזה. ואחרי
 שראו מרחוק, כי כבר נקהלו המון אנוסים, התפרצו
 אל הבית בהרבות שלופות, שברו את דלתות כל
 החדרים, הפשו ככל העברים, ובדרגם מגרו ופוצצי
 ושדרו את כל אשר מצאה ידם. בשעה כזאת נשמע
 במרתף האנוסים, שלא ידעו ולא שמעו מאומה, קול
 תחנה ובקשה, קול יוצא מנחמת לב נאנק וכואב
 "למענך אלקינה עשה, ולא לנו... שנים מהשודדים,
 שעברו לפני דלת המרתף, שבו נאספים הנצרים
 המתחפשים, ושמעו את קול הזמרה היוצא משם, קראו
 אל חכריהם בתרועת שמהה: "חשו הנה! הנה קן
 היהודים הצבועים האורזים, העובדים בסתר לאלקי
 היהודים, הבה נשתער עליהם ונתפשמ, ואיש לא
 ימלט מהם! יושבי מרדוד יוכלו לשמוח על המחזה
 המיטעשע הנכון להם, בהשרף הכופרים באש לעיני
 השמש!"

בתרועת נצהון פרצו שוטרי האינקוויזיציה אל
 המרתף. בלי שום לב לצעקות הנאספים, כי נצרים
 חרדים הם, שהתחפשו ליהודים, למען ארוב לכופרים
 ולגלות עקבותם ולמסרם בידי האינקוויזיציה, שמו
 בהשתים על ידיהם ועל רגליהם, וסחכום סחב והשלך עד
 בית הכלא של האינקוויזיציה, ושם הושיכום בתא צר
 ומחניק, אשר בו התעתדו לשכב למעצבה האנוסים
 יעומי נפשם. "בור כרה ויחפרה, ויפל בשחת יפעל.
 כי אתה ה' עזרתנו ונחמתנו!" קראו האנוסים
 בסתר מערתם, ולבם פחד ורחב בקרבם, מבלי דעת
 עוד דבר מכל הנעשה לא רחוק מהם. אכן לא מעטה
 היתה חרדתם, בעלותם אחרי תפלתם מתוך המערה.
 חרבן והרס, שברי רהיטים ועקבות שוד וחמם נראו בכל
 עבר, ברגע הבינו, כי שואה איזמה רחפה על ראשם,
 אשר רק באורח פלא, שאינם יודעים את מהותו, נצלו
 ממנה. בתתם תודת לדי על הסתירו אותם בכנפי
 חסדי, שבו איש לביתו, ואלונו ובני ביתו התחבאי
 בכית אחד מאחיו, כי להשאר בביתו יראו לנפשם.

ממחרת בכקר רעשה כל העיר. ככל רחובותיה
 התרונו המונים המונים, ושמוחו בכל לב על תפישת
 המרנים הכופרים, ורק אז נודע לאנוסים, איזו רעח
 נשקפה להם אתמול בלילה, ואיך נצלו מידה. כצהרים
 ישבו שופטי האינקוויזיציה למשפט. הנאשמים התאמצו
 להוכיח את צדקתם ואמונתם לדת הנצרים. גם כבו
 התהננו ובקשו רחמים בשם כל הקדוש קתולים להניחם.
 אבל כל עמלם היה לשוא. העובדה, כי נתפשו בכית
 יהודי אנום, כזמרם את שירי היהודים, הוכיחה למדי,
 כי יהודים הם, ומשפטם נחרץ להשרף באש חיים,
 ממחרת היום הזה כצהרים.

שעת הגשמת המשפט הגיעה. אלפי איש כבר
 מלאו את ככר המדורה מאז הבקר, וחכו בקצר-רוח אל
 הרגע המאושר, רגע עלות המרנים על המוקד. בחופיע
 מרחוק מהנה הכמרים והנזירים עם הנדונים לשרפה,
 רגזה הארץ לקול תרועה פראית של אלפי פיות "מות
 למרנים! מות לכופרים! תחי הנצרות! תחי האינקוויזיציה!
 לשונות אש המדורה רקדו וכרכו בשמחות וגיל, כאלו
 ידעו, שארוחה שמנה נכונה להן בעוד רגעי מספר.
 הנצרים החסידים, המהדרים אחרי מצות, השליכו עליהן
 מקרוב ומרחוק כפיים-עץ ופסות-ניר, להגריל את המדורה
 בשביל היהודים החטאים בנפשותם, המכחשים בקדושת
 הדת הנצרות.

הנדונים האמללים, שמעולם לא עלה על לבם
 לפון בקדושת דתם, ואשר למענה באו במרתף אלוננו,
 לגלות את עקבות מלעיביה, לא חדלו מקות עוד, כי
 ישולחו לחפשי. האמן האמינו, כי כל דושי הנצרים
 מדור דור ירדו מעעון קדשם, מן השמים, ויכבו כהכל
 פיהם את מוקדי האש, ויוכיחו את צדקתם ובור לבם.
 אך כבר רואים הם את מלאך-המות האדום מרקד
 לפניהם ככל בלהותיו, והשמים אינם מזרעזעים עוד
 והארזן וכל דושי עמו אינם יורדים עוד לעזרתם!

הרגע האחרון בא. כמעט כל יושבי מרדוד כבר
 היו נאספים מסביב למוקדי האש, לראות בשרפת
 היהודים. הכמרים כבר התחילו מטפלים בקרבנות
 האמללים, להשליכם אל תוך הלהבה, והנה התיצב
 אחד מהם קוממיות, ובקול אדיר וחזק, שהרעים עד
 למרחוק, קרא ברגש עז:

מורה
 CH. GRAEBER, SAN
 מורה עברי
 שפות אשכנז וספרות
 והחידושי שקנה כבר נסיונות כבדי-
 פירות, ספקש לו משרה לחורף
 בלונדון או בפרסות (נס כפסי).
 S. Nachmani bei N. Strage Ch

כשרה זעלכוואארען-פֿאבריק

Salomon odhorzer, Tarnopol, Sobieskiplatz

ליעפערט אלע סארטען זעלכוואארען בעסטע כשרה דעליקאטעסע. די פֿאבריק איזט לויט דען מאדערנסטען בעהעלפען אונד היגינישען פארדערונגען איינגע-ריכטעט, וויא עלעקטרישע קראפט א. ז. וו. אונד ערצייגט גור פרימא ווארע בהכשר הרחי"ג ר' שמעון באב"ד זצ"ל בן המחבר ספר מנחת חנוך עם בית דינו.

Erstes und Grösstes
Gramophonhaus
JOSEF WECHSLER

Engros & Endetail
Lemberg, Sykstuska 2. Krakau, Grodzka 71.

גענעראלע אגענט פאר דער גראמאפון אקציען-געזעלשאפט

מיט סארקע, שרייבער, ענגעל

גרעסטעס לאגער פֿאלגושער, דייטשער, העברעאישער אונד יודישער פלאטען מיט סארקע, ענגעל.

20.000 פלאטען ערסטגעטער קינסטלער

שטעטס אים לאגער

רעפערטאריע אונד ווערקשטעטע אים ארטע. בעסטע אומטויש-בעדינגונגען. — פרייזקאטאגע גראמאפון אונד פראקא.

לעמבערג, טעלעפאן 2033/II
קראקא, טעלעפאן 461

כשרה זעלכוואארען-פֿאבריק

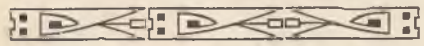
A. Finkelstein, Lemberg, Gólurowskipl. 2.

ליעפערט אלע סארטען זעלכוואארען בעסטע כשרה דעליקאטעסע. די פֿאבריק איזט לויט דען מאדערנסטען בעהעלפען איינגעריכטעט, ווי עלעקטרישע קראפט א. ז. וו. אונד ערצייגט גור פרימא-ווארע

בהכשר הרחי"ג ר' משה באב"ד האב"ד פה.

האטעל לאנדערס בקראקא.

הנני מודיע בזה את אחי היהודים הבאים לקראקא, כי אני מקבל על השבוע את בית המלון והמסעדה היהודיים בקראקא רחוב שטראדאם 11 ואנהל אותם באופן מודרני בתכלית החרור והדיוק. כל בית המלון יתחדש מעתה ברהיטים חדשים וכך כפי דרישות כתי המלון המהודרים. השרות תהי עצהייש ואשתדל למלא רצון אורחי ולהשביעם קורת רוח גם במלון וגם בבית המאכל. המזונות בתכלית הכשרות ליהודים חרדים אפילו למהדרין מן המהדרין וערבים לחיך וכל איש ימצא פה כל מיני מאכל ככל הישר בעיניו. גם משקים מכל המינים יהיו נכונים לדורשיהם. המחירים ממוצעים. בבית המלון אולם גדול לחתונות לחגיגות ולאספות. מענדל בוימינגער נכד של ר' העשיל בוימינגער ז"ל ובנו של ר' פנחס בוימינגער ז"ל.

הדעה בספרות ההנוכית!

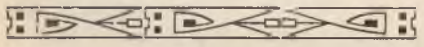
ספר טוב לבתי ספר ולחדרים מאושר מטעם הממשלה אשר להשכלת העם ומגדולי הכלשנים והסופרים:

המדריך בשפת כתבי

הקדש

הלוא הוא המפתח לתנ"ך ולגנני הלשון. דרך חדשה ללמוד ולקבד שפת הביבליה וסגנונה וכל שרשי התנ"ך מהשע מאות פסוקים נבחרים של תנ"ך. וכל ספרי התנ"ך בלשון המקרא בקצרה עם כל המצות ועקרי הדת והאמונה. בתוספות רשימת המלים ע"פ א"ב, לוחות לנטיחות השמות והפעלים, ותרגילים רבים, ונגליון להגבוי דקדוק (הטוב ומועיל לכל-מאן דעסקין בלמודים פֿאלה). הכל בפתקתה אשפנזית צחה ומדויקה מחיר הוֹבֵרֵת אֶבְתֵר אֶחָד, עם פֿארקא 1.20 K (ע"י נאכנאדמע 1.50 K) להשיגו אצל המִחְפֵר. (הנגליון להגבוי דקדוק לְבַד, מְחִירוֹ חֲמִשָּׁה הֶעֱלָעֵר).

J. L. RABINOWICZ
Religionslehrer, Boskowitz (Mähren)

כשר גענזע-פעטט לפסח

ראהעם הויטען עט פלוסטער אונד גע-קאכטעס שמאלץ, ליעפערע טעגליך פרישעס

Juda Zins in Husiatyn (Galizien)
פרייע, הכשרים ותעודות מהרכנים הגאונים מפרעמיסלא וסטרי שליטיא ומגנאון מברעזאן זצ"ל, זענדע אויף פערלאנגען.

עגבים

גדולים, טובים, מתוקים, העולים על שחן מלכים, בכל יום חדשים מן הגפנים אני שולח בחבילה בת 5 פילוגרם בעד 2.50

פרי עין הדר.

זה שש שנים, שלקחנו על שגמנו, לחכב האתרוגים מארץ ישראל אך ורק מגני ישראל הכשרים ואין זולתם אשר הורתם ולידתם בקדושה ואף כי כרב עמל ויגיעה רבה וכחוק ממון ודמים הגענו למגמתנו וגם הצלחו ביה לגרש ממזרי יון הרשעה, המלוכלכים בדם של ישראל מהסתפח בנחלת ד', כי רבים מטובי עמנו ידרשו אך ורק לאתרוגי א"י לבתי כנסיות וכתי מדרשות, ובשנה הזאת הצלחנו לקנות אתרוגים יפים כמאר מאד ומכור אותם כפי הרשימה דלמטה:

אתרוגים בלי פטמות K h	אתרוגים עם פטמות K h
שבמבחרים כל אחד 15.—	שבמבחרים, כל אחד 25.—
מבחרים 7.—	מבחרים, " " 12.—
ראשונים 4.—	ראשונים " " 6.50
שניים 2.50	שניים " " 4.—
שלישיים 1.50	שלישיים " " 2.50

המחירים האלה ביחד את החבישה מעיר לבוב ובלולכים והרסים נשרת את הקונים שלא ע"מ לקיפ. סוהרי האתרוגים יקבלו הנחה 25% ראבאט. הכל ע"פ מעיק וניי, כי בהאמיסאן לא נתן לשום איש יהי מי שיהי — אנב אורחא נעורר את קוני יין א"י שיהרו בקנותם בקבוקי ינות מא"י להשגיה, כי יהיו העטיקעטים, הפקקים והחטימה אך ורק מהפירמא שלנו כזה **Palästina Handelsgesellschaft, Lemberg** כי כבר פרסמנו את שם הויפן מעיר לבוב, אשר ימכור רוסטער בתור יין א"י וישנם לו סוכנים רבים כמו אייכלר, קריעג וגרינשטיין, אשר ימכרו להמונים בקבוקי ינות בחצי המחיר ובגלל זה יקנו מוונים רבים, להונות את הבריות מפני כפל הרוח, אשר ימצאו בזיוף הזה. לכן הזהרו מהרמאים האלה החטאים בנפשותם לכלי לקנות ינות זיפנים, כי אם אך ורק בקבוקים אריגינאלים מאתנו.

"PALÄSTINA" HANDELS-GESELLSCHAFT
TIEFER & COMP. LEMBERG

M. Gutwirth, Krakau
MOSTOWA 3.

liefert Knochenmehl und Thomasmehl in jeder Gehaltslage zu sehr billigen Preisen. **AUSSER KARTELL.**

כהא דהתירא עדיף!

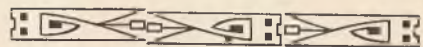
כל החפץ לגלח הזקן בהתר ולא באסור יקנה ממני את אבק-הגלוח החדש.

EXCELENT

כשמו כן הוא, טוב ויפה וריחו נעים ומועיל לגלוח הזקן ברנעים אחרים עצהי"ש. הירא דבר ה' יוצא בזה ידי חובת המקום וי"ח הבריות. מחיר תבה אחת כתר חצי. שתי תבות שני כתרים וחצי. ע"י נאכנאדמע לא ישולח. כתובתי עתה.

MOSES KATZ
JERUSALEM, Palästina,
Poste restante

לפנים היה מושבי בלונדון.

ליהודים חרדים הנוסעים לוויין.

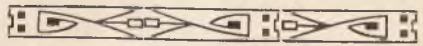
עלעגאנט מאדערן

רעסטוראנט

ערסטען ראנגעס

פערלעסליך כשר פערלעסליך

אונטער פערזענליכער לייטונג דעם רע-נאטירטען רעסטוראנטערס יעב פינכאס אים פראכטפאלען נייבו האטעל גיריורר וויען II קליינע שפערלאססע 5. האכצייטען אונד באנ-קעטס ווערען ביי ציווילפרייזען פון אונד עלעגאנט אויסגעפיהרט. רעפערענצען איבער כשרות צור געפ. פערפרינגען.

האטעל ורעסטוראציאן כשר

לבע"ב יהודים של

שלום אהרן ראזענטאל

בלבוב, רחוב רזעזניצקא 13
טעלעפאן נוי 1314

BOCHNER'S

Sie brüht, auch
Eserhöht Ihr Gehalt.
Verlangen Sie
gratis Probe

Schnitzbrot
Kaufm. Rechen
Kontor-Praxis
Lektion 13 A. B. U

von Buchverleger
F. Simon
bei
Biel
Lichter
W. 35.

BERLIN